

- 1
- 1.1.Het vooraangaande*¹ van de goednieuwsboodschap van Jezus Christus, *Gr. archè κ=0
- 2.zoals geschreven is in Jesaja de profeet: **Mc.1:2-6: zie: Mt.3:1-6, Lc.3:3-6, Joh.1:19-23**
zie ik zend de werkbode mijner *Gr.prosoopon = Hebr. PáNieJM = vertegen-
voor de vertegenwendiging*² jouwer diging.
die inrichten zal de neemweg* jouwer³ * Gr.hodos = Hebr.DèRèK
een stem van een roepende
in de inbrengleegte^{4*} * Gr.erèmos (leegte) =Hebr. MiDBÁR:inbrengveld
- maakt gereed⁵ de neemweg van de machtiger,**
maakt rechtuit de banen van hem.
- 4.Het geschiedde Johannes de onderdompelende in de inbrengleegte, aankondigend een onderdompeling van ommekeer tot hoogheendraging⁶ van verwaardingen⁷.
- 5.En uit trok naar hem geheel de Judese streek en de Jeruzalemmers allemaal, en zij werden ondergedompeld door hem in de rivier de Jordaan gelijkgevend uitsprekend de verwaardingen hunner.
- 6.En Johannes had aangetrokken haren van de kameel*⁸ *cit. II Kon.1:3
en een gordel van leer om zijn lende, en etende sprinkhanen en honing van het veld.
- 7.En hij kondigde aan, zeggende: **Mc.1:7-8 zie:Mt.3:11 e.v., Lc.3:15-17, Joh.1:24-28**
komen zal de sterkere dan ik achter mij aan, nee, niet geschied ik geschikt om gebukt los te maken de riemen van zijn sandalen.
- 8.Ik dompelde onder jullie met water, maar hij zal onderdompelen jullie met heilige beluchting*. *Gr. pneuma = Hebr. RuWàCh
- 2
- 9.En het geschiedde in die dagen **Mc.1:9-11 zie: Mt.3:13-17, Lc.3:21 e.v., Joh.1:32-34**
(hij)kwam, Jezus vandaan van Nazareth in Galilea

¹ Zie de Nederlandse Woordenlijst. Marcus vertelt hier over datgene wat vooraf gaat aan het evangelie van Jezus Christus. Dat gaat ook vooraan, voorop. Deze korte passage eindigt met vs 8. in vs 9 begint Marcus zijn evangelie met "en het geschiedde", de Griekse vertaling van het in TaNakh zo frequente en belangrijke 'WàJeHieJ'.

² Zie de Nederlandse Woordenlijst.

³ Deze tekst staat in Ex.23:20. De hele passage van vs 20-22 is belangrijk voor het verstaan van Marcus.

⁴ zie de Nederlandse Woordenlijst.

⁵ Marcus citeert hier Jes.40:3. In de Hebreeuwse tekst staat een werkwoord, dat als basisbetekenis 'wenden' heeft. Van dit werkwoord is ook het woord PáNieJM afgeleid, dat wij hier met 'vertegenwendiging' vertalen, maar meestal met 'aangezicht' vertaald wordt. Marcus heeft dit werkwoord, in navolging van de oude Griekse vertaling van het OT, de LXX, vertaald met 'gereed maken', maar het Hebreeuwse werkwoord zal hier meer de betekenis hebben van 'aanwenden'.

⁶ De Griekse werkwoorden ephairoo en airoo zijn vertalingen van het Hebreeuwse werkwoord NáSsáA en dat betekent hoog ergens heen dragen.

⁷ Het Griekse woord hamartia is in het NT een vertaling van het Hebreeuwse woord ChæTháAáH en dat heeft te maken met het ontnemen van waarde aan personen en zaken (en ook met het herstellen van die waarde): 'verwaarden' dus.

⁸ De bewoordingen herinneren ook aan Zach.13:4-5.

en werd ondergedompeld in de Jordaan door Johannes.

10. En regelrecht opgaande uit het water zag hij scheurende hemelen en de beluchter* als een duif neergaande in hem. *of: beluchting.

11. En een stem geschiedde uit de hemelen:
**jij geschiedt (als)de zoon van mij de beminde,
 in jou heb ik welbehagen⁹.**

12. En regelrecht wierp de beluchter hem

Mc. 1:12-13 zie: Mt. 4:1-11,
 Lc. 4:1-12

in de inbrengleegte*.

* Gr. erèmos = Hebr. MiD'BàR

13. En hij geschiedde in de inbrengleegte veertig dagen,
 beproefd wordend door de lasteraar^{10*}
 en hij geschiedde samen met de dieren,
 en de werkboden dienden hem.

*Gr. satan = Hebr. SháTáN

14. En na het overgeleverd worden van Johannes
 kwam Jezus naar Galilea aankondigend
 de goednieuwsboodschap* van God [en zeggend]¹¹

Mc. 1:14-15 zie: Mt. 4:12-17, Lc. 4:4

15. dat vol gemaakt is het tij*

*Gr. euangngelion = Hebr. BáSháR

en lijfna gekomen* is het koningschap van God:

*Gr. kairos = Hebr. NgéJT

verander van besef en vertrouwt op de goednieuwsboodschap.

*Gr. eggus = Hebr. QâRóWB

16. En voorbijgaande voorbij de zee van Galilea
 zag hij Simon en Andreas de broederverwant van
 Simon, rondom uitwerpend in de zee;
 zij geschieden immers als vissers.

Mc. 1:16-20 zie: Mt. 4:18-22 en
 Lc. 5:1-11

17. En Jezus zei hen: hier heen (jullie)
 achter mij aan en ik zal maken
 dat jullie geschieden als vissers van mensen.

18. En regelrecht, weggestuurd hebbend
 de netten, volgden zij hem.

19. En voortgetreden een weinig
 zag hij Jakobus die van Zebedeüs
 en Johannes de broederverwant van hem
 ook zij in het schip weer geschikt makend
 de netten.

20. En regelrecht riep hij hen
 en weggestuurd hebbend hun vader Zebedeüs
 in het schip met de loonwerkers

⁹ Met deze woorden worden drie teksten uit TaNaKh aangehaald: Ps. 2:7 naar de LXX conform de Hebreeuwse tekst en naar Jes. 42:1 wordt inhoudelijk verwezen; het Grieks van de LXX kan als volgt worden vertaald: Jakob, het kind van mij, zal ik ter harte nemen; Israël mijn uitgekozene die mijn lichaamziel ontvangt: "ik heb gegeven mijn beluchting op hem en tot het oordeel over de naties is hij bevoegd". De Hebreeuwse tekst kan letterlijk aldus vertaald worden: "Kijk-eens, de heerdienaar-mijner ik-ben-aan't-ondersteunen~hem, de-uitgekozene-mijner genadigt de-lichaamziel-mijner; ik-geef de-beluchting-mijner op-hem, de-stelregel voor-de-naties doet-hij uittrekken". De derde tekst is Jer. 31:22, waar over Efraim als beminde stichtzoon wordt gesproken.

¹⁰ Marcus gebruikt hier het Hebreeuwse woord dat is afgeleid van een werkwoord, dat '(be-)lasteren' betekent. Satan betekent dus lasteraar. Het Griekse woord is 'diabolos', dat in het Nederlands verbasterde tot 'duivel'.

¹¹ Tussen vierkante haken geplaatste woorden of passages behoren waarschijnlijk niet tot de oorspronkelijke tekst van dit evangelie.

kwamen zij heen achter hem aan.

5
21.En heen gingen zij naar Kapharnaum;
en regelrecht op sabbath binnengekomen
in de synagoge leerde hij.

22.En zij raakten getroffen
bij het leraarswerk* van hem.
hij geschiedde lerende hen
als bevoegdheid hebbende
en niet zoals de schriftkenners.

23.En regelrecht geschiedde
in de synagoge van hen een mens
in een beluchting* besmet¹²
en hij schreeuwde 't uit, zeggend:

24. wat aan ons en aan jou,
Jezus Nazarener? Ben jij gekomen
om ons te loor te doen gaan?
Ik volkèn wie jij geschiedt,
de geheiligde van God.

25.En Jezus omwaardeerde hem
[zeggende:] Verstom en ga uit
uit hem.

26.Doende stuiptrekken hem
en stemgevend met een grote stem,
de besmette beluchter ging uit
uit hem.

27.En allen werden verbaasd,
zodat zij bij elkaar nazochten, zeggend:
(Als) wie geschiedt deze?
nieuw leraarswerk volgens een bevoegdheid;
en aan besmette beluchters
geeft hij inzetting, en zij zijn onderhorig
aan hem.

28.En uitging een hoorbericht regelrecht
overal in de gehele omstreek van Galilea.

6
29.En regelrecht uit de synagoge*
uit komend kwamen zij
naar het huis van Simon en Andreas
samen met Jacobus en Johannes.

30.Maar de schoonmoeder van Simon
lag neer koortsvuur hebbend,
en regelrecht zeiden zij (dat)
omtrent haar.

31.En erbij gekomen wekte hij haar op,

Mc.1:21-28 zie: Lc.4:31-37

* Gr. didachè = Hebr.TàL'MuWD

* Gr. pneuma = Hebr. RuWàCh

κ-2
* = Hebr.NgédÁH:'ordegemeenschap'
Mc.1:29-34 zie: Mt.8:14-16 en
Lc.4:38-41

¹² Hier staat in het Grieks a-kathartos, dat betekent on-rein. Het Griekse katharos komt in de TaNaKh overeen met het Hebreeuwse TháHóWR, dat rein betekent. Het tegengestelde daarvan is het Hebreeuwse TháMéA, maar dat betekent 'besmet' en dat wordt in de LXX vertaald met het Griekse a-kathartos. Daarom vertalen we hier 'besmet'.i.p.v. het Griekse on-rein.

terwijl zijn hand sterk maakte,
en weggestuurd heeft van haar het koortsvuur
en zij bediende hen.

32. Maar toen het late uur geschiedde,
daar de zon onderging,
droegen zij naar hem allen
die het kwaad hadden
en gedemoniseerd waren¹³

κ-3

33. en de gehele stad werd tezamen gevoerd
bij de deur.

34. En hij verzorgde velen die het kwaad hadden
met bonte ziekten*;
en vele demonen wierp hij uit,
en niet verduwde¹⁴ hij het praten van
de demonen, omdat zij hem volkènden.

*Gr. nosos, geen Hebr. pendant

7

35. En des morgens erg vroeg in de nacht
opgestaan kwam hij daarvandaan en hij kwam heen
naar een inbrengelege plaats
en daar bad hij.

Mc. 1:35-36 zie: Lc. 4:42 e. v.

36. En na volgden hem Simon en die samen met hem
37. en zij vonden hem ook zeggend:
allen zoeken jou.

8

38. En hij zegt hen: laten wij varen elders heen
naar de behoudende¹⁵ stadsdorpen,
opdat ook daar ik zal aankondigen,
daartoe immers ging ik uit.

39. En hij ging aankondigend
naar de synagogen van hen
naar geheel Galilea
en demonen uitwerpend.

Mc. 1:40-45 zie: Mt. 8:2-4 en

40. En er komt naar hem toe
een melaatse*¹⁶ hem toeroepend
en knievallend, zeggend tot hem:
indien jij wilt, heb jij de kracht*¹⁷

en Lc. 5:12-16 κ-4

* Gr. lepros = Hebr. TsáRàNg

*Gr. dunamai = Hebr. JáKàL

¹³ Het Griekse woord daimoon komt in de LXX nauwelijks voor. We laten het daarom onvertaald.

¹⁴ Vergelijk het Nederlandse 'verstouwen', dat niet alleen 'verdragen' betekent, maar ook 'wegwerken'.

¹⁵ = belerende

¹⁶ Het Nederlandse woord 'melaats' is een verbastering van het Franse 'malade', dat nu 'ziek' betekent; melaatsheid is dus de zware ziekte. Het Franse 'malade' is ontstaan uit het Latijnse 'male habitus' = het (grote) kwaad hebbend. Het Griekse 'lepros' is afgeleid van 'lepis' of 'lepos', dat 'schors' of 'schub' betekent. 'Lepros' betekent dus 'geschubdheid' van de huid (schors). Het Hebreeuwse TsáRàNG betekent eigenlijk 'aantasten'. Het is de aantasting bij uitstek; een totale uiterlijke aantasting die wijst op een volledige aantasting. In de moderne tijd is lepra het woord voor een ernstige huidziekte en de speciale kenmerken daarvan zijn nauwkeurig beschreven. Niet elke huiduitslag is lepra. Dat valt nu betrekkelijk eenvoudig vast te stellen, maar dat was in oude (bijbelse) tijden veel moeilijker en bovendien nog gevaarlijk ook. Om deze redenen is hier gekozen voor de vertaling 'melaats'; dat woord heeft die oude, bijbelse context bij zich en dat heeft lepra en lepralijder niet.

mij te reinigen.

41. En moederschoot-bewogen*
uitgestrekt hebbend zijn hand
betastte* hij en zegt hem:
ik wil, word rein.

*Gr.splangchnizoo = Hebr.RáChàm

*Gr.haptomai = Hebr. NáGàNg

42.En regelrecht* kwam vandaan van hem
de melaatsheid.

43.En zich bezwaard voelend¹⁸ over hem
wierp hij regelrecht hem uit.

44.En zegt hem: zie, tot niemand iets
spreek jij, maar vaar weg,

toon jezelf aan de priester*

* cit.Lev.14:2-32

en draag aan omtrent jouw reiniging
wat Mozes erop gezet heeft,
tot getuigenis voor hen.

45.Maar hij heenkomen
ging voorop om aan te kondigen
vele dingen en om voort te beweren
de inbreng*,
zodat hij niet meer de kracht had
te voorschijn komen
in een stad binnen te komen,
maar buiten op inbrenglege plaatsen
geschiedde hij en zij kwamen naar hem toe
overal vandaan.

*Gr.logos = (hier) Hebr. DábÁR

9

2.1.En binnenkomend wederom
in Kapharnaum na dagen werd gehoord
dat hij in huis geschiedt.

Mc.2:1-12 zie: Mt.9:1-8, Lc.5:17-25

2.En samengevoerd werden velen,
zodat wat bij de deur was *het* niet meer bestreek,
en hij bepraatte met hen de inbreng*.

3.En er komen dragenden tot hem
een verlamde, hoog heen gedragen door vier.

κ-5

4.En niet de kracht hebbend hem
aan te dragen voor hem door de krioelmenigte
ontdaken zij het dak waar hij geschiedde
en uitgegraven hebbend laten zij zakken
de draagbaar waarop de verlamde neerlag.

5.En Jezus, ziende het vertrouwen van hen,
zegt de verlamde: boreling, verduwd¹⁹ worden jou

¹⁷ We bewaren hier vanwege de Griekse concordantie de samenhang met het Griekse woord 'dunamis'= 'kracht'. Voor de Joodse schrijver van dit evangelie en zijn eerste lezers, zal hier het Hebreeuwse 'aankunnen' bedoeld zijn.

¹⁸ Dit Griekse woord heeft als kernbetekenis 'zwaar maken'. Het komt verder alleen nog voor in Matth.9:13, Marc.14:5 en Joh.11:39 en dient herkenbaar vertaald te worden.

¹⁹ Het Griekse werkwoord 'aphiènai', wordt hier en in vergelijkbare teksten meestal met 'vergeven' vertaald. Dat komt overeen met het Hebreeuwse SáLàCh. We proberen hier echter de concordantie van het Grieks van het NT te laten klinken en daar komt dit Griekse werkwoord in veel samen hangen voor. De basisbetekenis kan

de verwaardingen*.

*Gr.hamartia = Hebr. ChæThàAáH

6. Maar er geschieden enige schriftgeleerden,
daar neerzittend en almaar berekenend
in hun harten: wat praat deze zo?

Hij doet een smadelijke bewering*.

*Gr.blasfemia

7. Wie heeft de kracht verwaardingen
te verduwen, ten zij één, God?

8. En Jezus, regelrecht volkènnend
met zijn beluchting, dat zij zo
almaar berekenden in hen zelf,
zegt hun: waarom berekenen jullie almaar
deze dingen in jullie harten?

9. Wat geschiedt (als) betere arbeid²⁰,
uit te spreken voor de verlamde:
weggeduwd worden van jou
de verwaardingen,

of uit te spreken: sta op en draag hoog heen
jou draagbaar en vertreed je?

10. Maar opdat jullie volkènnen,
dat de zoon van de menselijke
de bevoegdheid heeft verwaardingen
te verduwen op het land:

- zegt hij de verlamde:

11. jou zeg ik: sta op, draag hoog heen
jou draagbaar en vaar heen
naar jou huis.

12. En hij stond op en regelrecht
hoog heen dragend de draagbaar,
kwam hij heen ten overstaan van allen,
zodat allen buiten zichzelf stonden
en dunkzwaarte gaven aan God,
zeggende: zo hebben wij 't nergens gezien.

10

Mc.2:13-17 zie: Mt.9:9-13, Lc.5:27-31

13. En weg kwamen zij
langs de zee en geheel de krioelmenige
kwam naar hem toe en hij leerde hen.

κ-6

14. En langsvarend²¹ zag hij Levi, die van Alpheüs,
zittend bij het tolhuis²² en hij zegt hem:
volg mij. En opgestaan volgde hij hem.

11

beschreven worden met het Nederlandse 'duwen', 'afduwen', 'wegduwen'. Daarvandaan komt de keuze voor 'verduwen', een woord, dat we al eerder tegen kwamen. Het is te vergelijken met het Nederlandse 'verstouwen'.

²⁰ Het Griekse woord 'eukopos' 'eukopotos' komt in de LXX niet voor en evenmin in het gewone Koine Grieks en het klassieke Grieks (Liddl § Scott vermelden slechts een enkele tekst in de vroege filosofische literatuur en verder de plaatsen in het NT); het is een nieuw gemaakt woord in het NT. Het is samengesteld uit de woorden 'eu' = goed en 'kopos' = arbeid. Gewoner gezegd: wat is beter te doen? Het komt behalve hier in de parallelteksten bij Mt en Lc alleen nog voor in Mt.10:25 en parallelteksten en in Lc.16:17.

²¹ 'Varen' in de betekenis van 'gaan'. Vgl. Hemelvaart.

²² Het Nederlandse woord 'tol' in de betekenis van (belasting-)heffing is via het Latijn uit het Grieks gekomen: het Griekse woord 'telos' = 'belasting', 'schatting'.

15. En het geschiedt,
dat hij aanligt in het huis van hem
en vele tollenaars en verwaarders
liggen mede aan met Jezus
en de leerlingen van hem.
Zij geschieden immers (met) velen
en zij volgden hem.

16. En de schriftgeleerden van de farizeeën,
ziende dat hij eet met verwaarders
en tollenaars, zeiden zijn leerlingen:
“Met tollenaars en verwaarders eet hij?”

17. En (dit) gehoord hebbend zegt Jezus hun:
“Geen behoefte hebben de (veel) vermogenden
aan een hersteller*²³,
maar zij die het te-kwaad hebben.
Niet ben ik gekomen om rechtvaardigen
te roepen maar verwaarders.

Gr. iatrein = Hebr. RáPháA

¹²
18. En de leerlingen van Johannes
en ook de farizeeën geschieden
vastende. En zij komen en zeggen hem:
waardoor vasten de leerlingen
van Johannes en de leerlingen
van de farizeeën, maar vasten
jouw leerlingen niet?

Mc. 2:18-22 zie: Mt. 9:14-17
en Lc. 5:33-38

19. En Jezus sprak tot hen:
geen kracht hebben de stichtzonen
van de bruiloftszaal, waarin de bruidegom
met hen geschiedt om te vasten?
Zoveel tijd zij de bruidegom bij zich
hebben, hebben zij geen kracht
om te vasten.

20. Maar er zullen komen dagen,
wanneer weggepakt wordt
vandaan van hen de bruidegom,
en dan zullen zij vasten op die dag.

21. Niemand naait op een opzetlap
van ongevold doek op een verouderd
gewaad; anders pakt dit het volledig gemaakte
daarvanaf, het nieuwe van het verouderde.
En erger geschiedt de spleet.

²³ Het Griekse werkwoord ‘iatrein’ wordt meestal met ‘genezen’ vertaald. We kennen het in het begrip ‘ger – iatrie’ = geneeskunde van oude mensen. Maar het woord ‘genezen’ heeft in het moderne Nederlands een heel specifieke betekenis gekregen. Oorspronkelijk heeft het de betekenis van ‘beter worden’. Maar deze uitdrukking is zijn letterlijke betekenis kwijt geraakt: ‘beter’ betekent nu ‘goed’ en niet (meer): ‘een beetje beter’. En zo moet zowel het Griekse woord ‘iatrein’ net als het Hebreeuwse RáPháA verstaan worden. Het Nederlandse woord ‘genezen’ heeft in de indogermaanse taalfamilie eigenlijk ook deze ruimere betekenis. Het is etymologisch verwant met het Griekse neomai, waarvan hetzelfde geldt: het betekent ‘zich herstellen’. Het is erg belangrijk om bij het lezen van deze teksten te voorkomen, dat we onze moderne geneeskunde hier inbrengen. Ziekte duidt in deze teksten op zwakte en uitputting en genezing op herstel van kracht van vermogen.

22.En niemand werpt jonge wijn in een verouderde slapter²⁴; anders scheurt de wijn uiteen de slapters; en de wijn gaat teloor en ook de slapters, [maar jonge wijn (moet)in nieuwe slapters].

13

23.En het geschiedde dat hij op sabbat voorbijging door de ontkiemde (velden) en zijn leerlingen waren vooraan een neemweg te maken, plukkend de halmen.

Mc.2:23-26, zie: Mt.12:1-8 en Lc.6:1-5

24.en de farizeeën zeiden hem: zie waarom maken zij op sabbat, waartoe geen bevoegdheid (is)?

25.En hij zegt hen:

nooit hebben jullie herkend²⁵ wat David gemaakt heeft, toen hij behoefte had en honger had, hij en die samen met hem?

26.Hoe hij inkwam in het huis van God bij Abjatar* de vooraanstaande priester en zij **de broden van de voorstel**(tafel) **aten**²⁶, die niet bevoegd waren te eten, indien zij geen priesters (waren), en hij heeft gegeven ook aan die met hem geschieden?

*zie I Sam.1:7

27.En hij zei hen:

de sabbat geschiedt om-en-door²⁷ de mens en niet de mens om-en-door de sabbat,

28.zodat tot machtiger geschiedt de stichtzoon van de mens ook van de sabbat.

14

3.1.En hij kwam in wederom in een synagoge.

κ-7

En er geschiedde daar een menselijke, een uitgedroogde hand hebbend.

2.En zij waren op hun hoede wat hem betreft, of hij op sabbat hem zal verplegen, opdat zij zouden aanklagen hem.

3.En hij zegt de menselijke, die een verdroogde hand heeft: sta op* in het midden.

*Gr.egeiroo=Hebr.QuWM

4.En hij zegt hen: is er bevoegdheid op sabbat goeds te doen of kwaad te doen, een lichaamziel te bevrijden* of te vermoorden?

*Gr.sooizoo=Hebr.JáShàNg

²⁴ Een slappe lederzak, gebruikt voor wijn.

²⁵ Het Griekse woord 'anagignooskoo' wordt meestal met 'lezen' vertaald, letterlijk betekent het 'herkennen'; hieraan wordt duidelijk dat hetgeen wij 'lezen' noemen (eigenlijk betekent dat 'verzamenen' n.l. van letters tot woorden en zinnen) bij de Grieken 'herkennen' heet, n.l. van geschreven tekens. In het Hebreeuws wordt diezelfde bezigheid 'roepen' genoemd, omdat die taal de nadruk legt op het luid uitspreken van de lettertekens, zodat je door het horen gaat verstaan wat je uitbrengt.

²⁶ De bewoordingen herinneren aan die in Lev.24:5-9 in de LXX.

²⁷ Grieks: 'dia'.

Zij echter zaten stil.

5.En lettend op hen met walgtoorn* mede pijn hebbend over de verstening van hun hart, zegt hij tot de menselijke: strek uit de hand; en hij strekte (die) uit, en weer tot stand gebracht werd zijn hand.

*Gr.orgè = Hebr. ÀàPh

6. En de farizeën wegkomend hielden regelrecht samen met de Herodianen medeberaad aangaande hem, hoe zij hem zullen te loor doen gaan.

15

7.En Jezus samen met zijn leerlingen week weer uit naar de zee en met veel volte vandaan van Galilea volgenden zij, en vandaan van Judea 8.en vandaan van Jeruzalem en vandaan van Idumea en het oversteekse van de Jordaan rond Tyrus en Sidon, een volte veel, horende hoeveel hij maakt, kwam naar hem toe.

Mc.7-12 zie: Mt.12:15 e.v. en
Lc.6:17-19

9.En hij sprak tot zijn leerlingen, opdat een vaartuigje bijversterking zou geven voor hem om de krioelmenigte, opdat zij hem niet zouden beëngen.

10.Velen imers verpleegde hij, zodat zij op hem vielen, opdat zij van hem betast werden, zovelen die kwaalgesels hebben.

11.En de besmette beluchters*, wanneer zij hem aanschouwden, vielen voor hem neer en schreeuwden: jij geschiedt als de stichtzoon van God.

*Gr.pneumata akatharta = Hebr.
[RuWChóWT TháMAóWT

12.En veelvuldig waardeerde hij hen om, opdat zij hem niet tot een tevoorschijn gekomene zouden maken.

13.En hij treedt omhoog naar het gebergte en riep tot zich wie hij wilde, en zij kwamen daarvandaan naar hem toe.

κ-8
Mc.3:13-19, zie: Mt.16:2-4 en
[Lc.6:12-16

16

14.En hij maakte er twaalf, opdat zij met hem samen zouden geschieden, 15.en opdat hij hen zou afzenden om aan te kondigen en om bevoegdheid te hebben om demonen uit te werpen.

16.En hij maakte deze twaalf: en hij legde op Simon de naam Petrus, 17.en Jakobus die van Zebedeüs en Johannes de broederverwant van

Johannes en hij legde hen op
 de naam Boanèrgès, wat betekent²⁸
 stichtzonen van de dreundonder²⁹,
 18.en Andreas en Philippus
 en Bartholomeüs en Mattheüs
 en Thomas en Jakobus, die van Alpheüs
 19.en Thaddeüs en Simon
 de Kanaäneeër en Judas Iskarioth,
 die hem ook overgeleverd heeft.
 20.En hij komt in een huis;
 en samen komt wederom
 een krioelmenigte, zodat zij geen
 kracht hebben, zelfs niet om brood te eten.
 21.En (dit)gehoord hebbend kwamen uit
 zij die aan zijn kant waren
 om te versterken³⁰ hem; want zeiden zij:
 hij staat buiten zichzelf³¹.
 22.En de schriftgeleerden, die vandaan van
 Jeruzalem omlaag getreden waren,
 zeiden: hij heeft Beezebul^{*32};
 en:

* = Beelzebul

²⁸ Letterlijk: 'geschiedt'

²⁹ Dit Griekse woord komt behalve hier alleen nog voor in Joh.12:29 en in Handelingen. In de LXX komt slechts een enkele keer voor is dan de vertaling van een Hebreeuws woord, dat allereerst 'dreunen' betekent, hetgeen trouwens ook de basisbetekenis is van het verwante Griekse werkwoord.

³⁰ Het Griekse woord 'kratos' is in de LXX overwegend de vertaling van NgóWZ en dat vertalen we in TaNaKh met 'sterkte'. Het Griekse werkwoord 'kratein', dat hier staat, wordt in de LXX overwegend vertaald met CháZàQ, dat in TaNaKh met 'hard maken' vertaald wordt. De betekenisvelden van de Hebreeuwse woorden liggen verschoven van die van de Griekse woorden, al overlappen ze elkaar ook. We houden voor het werkwoord 'krateo' de Griekse concordantie aan en kiezen dus voor 'sterk maken', 'versterken'. In het klassieke en het koinè Grieks heeft 'kratein' een veel breder betekenisveld, maar in het NT functioneert maar een deel daarvan (zie het artikel van Michaelis in ThWNT). Bovendien heeft de aanwending van dit woord in de LXX de aanwending in het NT duidelijk beïnvloed. Naast de betekenissen 'sterk zijn'(intr.) en 'sterk maken', 'versterken'(trans) vinden we in het NT de betekenis 'overmeesteren'. Het is belangrijk om ook dan de samenklank met 'sterk' te bewaren, daar om vertalen we dit werkwoord in die teksten, met 'te sterk zijn'. Voor deze passage uit Mc.3, betekent het, dat i.p.v. de gebruikelijke vertaling 'vast houden' of 'vast pakken' hier niet gekozen is voor 'te sterk zijn voor' maar voor 'versterken'; dat verleent een andere betekenis aan deze tekst, die bij Mt en Lc zo niet voorkomt.

³¹ Sommige vertalers (F.Baader b.v.) menen, dat de krioelmenigte van vs 20 het onderwerp is en niet Jezus. Beide interpretaties brengen de aanleiding onder woorden voor de reactie van de schriftgeleerden in het volgende vers. De vraag is of Mc hier bedoelt te zeggen, dat Jezus *bescherming* behoeft *tegen* een menigte "in extase" (zoals Baader vertaalt met een treffende verwijzing naar het Griekse woord *existanai*), dan wel *tegen* zichzelf, of dat Jezus *geholpen* moet worden omdat hij de menigte niet meer aan kan, dan wel zichzelf niet. Op grond van de hierboven gegeven argumentatie voor de betekenis van 'krateo' (versterken) kiezen we voor de laatste interpretatie: Jezus wordt geholpen omdat de krioelmenigte zijn krachten te boven gaat.

³² Alleen in Mc.3:22 wordt deze naam als Beezebul geschreven, verder als Beelzebul. Dat is een samenvoeging van twee Hebreeuwse woorden: Baäl (= bezitter, heer) en Zebul, dat in het Rab.Hebreeuws 'drek' betekent. In het Hebreeuws van de TaNakh betekent het '(verblijfs/woon-)ruimte'. Hieronymus schreef diezelfde naam als Beelzebub en leidde die af van de Hebreeuwse woorden Baäl en Zebub, een combinatie die we tegenkomen in II Kon.1:2 en die 'heer/bezitter van vliegen' betekent. In alle gevallen geldt het als een scheldnaam voor de overste der afgoden, ofwel de macht van het kwaad, in Mc de 'archoon', de vooraangaande van de demonen. Het is nog maar de vraag, of Jezus in het volgende vers er geen bedoeling mee heeft, om dan het woord 'satan'in te brengen en de naam Beelzebul verder in zijn discussie te vermijden.

met de vooraangaande van de demonen werpt hij uit de demonen.

23. En hen bij zich geroepen hebbend zei hij hen in vore-stellen*:

*Gr parabolè=Hebr. MáShàL

*Gr. satan = Hebr. SháTàN

hoe heeft de(een) lasteraar* de kracht om de(een) lasteraar uit te werpen?

24. En indien een koningschap(rijk)* op zichzelf verdeeld* gemaakt wordt, niet heeft de kracht om staande te blijven dit koningschap;

*Gr. basileia=Hebr. MàL'KuWT

*Gr. merizoo=Hebr. CháLàQ

25. en indien een huis op zichzelf verdeeld gemaakt wordt, niet heeft de kracht dat huis om te blijven staan.

26. En indien de lasteraar opstaat bij zichzelf en verdeeld gemaakt wordt, niet heeft hij de kracht om te blijven staan, maar heeft hij al-àfheid*.

*Gr. telos=Hebr. KáLLàL

27. Maar niet heeft de kracht iemand in het huis van een vermogende* ingaande zijn gerei* weg te roppen³³, indien hij niet tevoren de vermogende knevelt*, en dan zijn huis beropt.

*Gr. ischuros=Hebr. ChàJiL

*Gr. deoo=AáSàR

*Gr. amèn = Hebr. Aámèn

28. Op trouwe* ik zeg jullie, dat alles verduwd zal worden aan de stichtkinderen van de menselijken, de verwaardingen* en de smaadbeweringen, voorzover zij maar smaad beweren*.

*Gr. hamartia=Hebr. ChàThæAáH

*Gr. blasphemèoo

29. Maar wie ook maar smaad beweert naar de beluchting³⁴* de heilige, niet heeft hij verduwing in de wereldtijd, maar hij geschiedt onder gehouden wereldlang aan wie verwaard zijn.

*Gr. pneuma=Hebr. RuWàCh

30. Want zij zeiden:

een onreine beluchting heeft hij.

31. En(dan) komen zijn moederende en zijn broederverwanten,

en buiten* staande gebleven

*Gr exoo=Hebr. ChuWTs

zonden zij af* tot hem roepend hem.

*Gr. apostelloo=Hebr. SháLàCh

32. En er zat neer om hem heen

een krioelmenigte, en zij zeggen hem:

zie jouw moederende en jouw broederverwanten en jouwzusterwante buiten zoeken jou.

33. En zich toe buigend zegt hij hen:

wie geschiedt (als)mijn moederende

³³ Dit Griekse werkwoord komt behalve hier alleen nog voor in Mt.12:29. Het Griekse harpazoo komt vaker voor en is in de LXX meestal de vertaling van het Hebreeuwse GáDàL = roppen (een synoniem voor afwegrukken/pakken – Van Dale).

³⁴ = beluchter.

en mijn broederverwanten?

34. En om zich heen kijkend naar die om hem heen in een singel* neerzitten, zegt hij: zie mijn moederende en mijn broederverwanten.

*Gr. kuklos=Hebr. SáBieJB

35. Wie maakt de wil van God, deze geschiedt (als) mijn broederverwant en mijn zusterverwant en mijn moederende.

17

4.1. En wederom ging hij voorop in het leraar zijn langs de zee en samenvaart tot hem een krioelmenigte zeer veel, zodat hij op het schip getreden, neerzat op de zee en al de krioelmenigte bij de zee op het land geschiedde,

2. en hij leerde hen in veel vore-stellen* en hij zei hen in zijn leraarswerk:

*Gr. parabolè=Hebr. MáShàL³⁵

3. Hoort, zie uitkwam de kiemlegger* om te kiem te leggen.

*Gr. spei-roo = Hebr. ZaRàNG³⁶

4. En dit geschiedde bij het te kiem leggen met wat viel langs de neemweg* en het gevleugelde kwam en at het op;

*Gr. hodos = Hebr. DèRèK

5. en een ander (deel) viel op het steenachtige waar het niet veel land had, en regelrecht steeg het eruit op door het niet hebben van diep land.

6. En toen de zon opsteeg, werd het droog geschroeid, en door het niet hebben van een wortel werd het verdroogd*;

*Gr. xèrainoo=Hebr. JáBàSh

7. En een ander (deel) viel in de doornstruiken en op gingen* de doornstruiken en zij smoorden het toe, en vrucht gaf het niet.

*Gr. anabainoo=Hebr. NgáLáH

8. En een ander (deel) viel op ideaal land en het gaf vrucht opgaande en toenemend en het droeg tot dertig toe en één zestig en één honderd.

9. En hij zei:

wie heeft een oor om te horen, moet horen.

18

³⁵ Het Hebreeuwse woord MáShàL wordt meestal met spreuk vertaald; het is de Hebreeuwse titel van het bijbelboek dat Spreuken heet. Maar het kan een lange spreuk zijn: een sproke. Letterlijk heeft het Hebreeuwse woord te maken met wat in het Nederlands een 'voorstelling van zaken' heet. Het Griekse woord parabolè heeft te maken met het werkwoord balloo dat 'werpen' betekent. Het Nederlandse 'ontwerp' komt er dichtbij. We kiezen er voor het Griekse woord dichtbij het Hebreeuws te houden. De Nederlandse woorden 'voorstel' en 'voorstelling' hebben een te specifieke betekenis gekregen, daarom veranderen we die in 'vore-stel' – elke Nederlands sprekende vindt met enige moeite de betekenis.

³⁶ Beide woorden worden meestal met 'zaaien' vertaald. Maar in beide woorden gaat het om wat in het Nederlands 'kiem' heet.

10. En toen hij in afzondering geschiedde, vroegen hem die om hem heen samen met de twaalf (waren) naar de vore-stellen.

11. En hij zei hen: aan jullie wordt gegeven het koningschap van God; maar aan deze die buiten (zijn) geschiedt dat alles in vore-stellen,

12. opdat

zij kijkende kijken en niet zouden zien en horende horen en niet verstaan, nooit zich zouden toekeren en 't verduwd zou worden voor hen³⁷.

13. En hij zegt hen: niet volkènnen jullie dit vore-stel*, en hoe zullen jullie al de vore-stellen volkènnen?

*Gr. parabolè=Hebr. MáShál

14. De te-kiem-legger legt de inbreng te kiem;

15. en zij die geschieden langs de neemweg, waar de inbreng te kiem gelegd wordt, en wanneer zij horen, komt regelrecht de lasteraar* en pakt op de inbreng die te kiem gelegd werd in hen.

*Gr. satana=Hebr. SsáThán

16. En zij geschieden evenzo, die op klip-achtig* (land) te kiem gelegd werden: wanneer zij horen de inbren nemen zij het regelrecht aan met vreugde,

*Gr. petra =(meestal)Hebr. SèLàNg

17. en niet hebben zij wortel in zichzelf, maar geschieden voor een tij*, vervolgens als geschiedt beënging* en vervolging struikelen zij door de inbreng.

*Gr. kairos

*Gr. thlipsis = Hebr. TsáRáH

18. En anderen, die in de doornstruiken te kiem gelegd werden geschieden (zo): zij geschieden (als)wie de inbreng horende: en de bezorgdheden

³⁷ Deze passage is ontleend aan Jes.6:9 en 10. De tekst van Marcus volgt de Griekse tekst van de LXX niet precies. De zinnen staan bij Mc. in een andere volgorde en bovendien wordt bij Jesaja het volk direct aangesproken in tegenstelling tot Marcus. Hieronder eerst de letterlijke vertaling (Zie BAND II) van de Hebreeuwse tekst: "*Hoort horende en-niet-zijn-jullie-aan 't-onderscheiden, en-ziet ziende en-niet-zijn-jullie-aan 't-volkènnen.* (10)*Doet vet-zijn het-hart-van-het-genotenvolk (nl.)dit, en-de-oren-zijner doe-zwaar-zijn en de-wel-ogen-zijner kleef-ze-toe, afwendend-dat-hij-aan 't-zien-is met-de-wel-ogen-zijner en-met-oren-zijner aan 't-horen-is: en-het-hart-zijner aan 't-onderscheiden-is en-hij-omkeert en-genezing(er is) voor-hem*". De Griekse tekst volgt de Hebreeuwse vrijwel op de voet, maar wijkt toch op onderdelen daar van af. Door deze verwijzing trekt Jezus, volgens Marcus, die scherpe, maar ook smartelijke rol van Jesaja naar zich toe. Niet-Joden moeten goed beseffen, dat zij hier deelgenoot worden van een **interne**, op het scherp van de snede, gevoerde Joodse discussie. En die profetische discussie is precies de realisering van de zuivergang (BeRieJT) van die-JHWH-van-Israël met zijn volk, dit volk. Als wij ons al geroepen voelen (door Jezus?) om hier positie te kiezen, dan nooit tegenover de Joden, maar solidair met dit volk. Onze solidariteit heeft dan nog niet de statuur en de diepte van de solidariteit van JHWH met zijn volk en van Jezus met zijn volk: in tegendeel! Onze solidariteit (als daar al sprake van is) geeft ons niet de opdracht, laat staan het recht om dit volk te kapittelen.

van de wereldtijd en de verleiding van de rijkdom en de begeerten van het overige binnengekomen smoren toe de inbreng, en vruchteloos geschiedt hij.

20.En deze(dingen) geschieden (als) zij die op prachtig land te kiem worden gelegd, wie, horende, de inbreng ook opnemen en zij zullen vrucht dragen in dertig en in zestig en in honderd.

21.Ook zei hij tot hen, dat toch niet komt een lamp opdat hij onder de maatbeker gesteld wordt of onder het vlijbed? Niet opdat hij op een lampenhouder wordt gesteld?

22.Niet immers geschiedt iets verscholen, tenzij opdat het te voorschijn gebracht werd? En niet geschiedt het weggescholene, maar opdat het komt te voorschijn.

23.Indien iemand oren heeft om te horen, hij moet horen.

24.Ook zei hij tot hen:

kijkt uit wat jullie horen.

Met welke maat jullie meten, worden jullie gemeten en er zal bijgesteld worden voor jullie.

25.Want wie heeft, hem zal gegeven worden; en wie niet heeft, ook wat hij heeft zal gepakt worden vandaan van hem.

26.Ook zei hij: also geschiedt het koningschap* van God, zoals een menselijke werpt kiemgoed op het land,

27.en dan slaapt en opstaat, nacht en dag, en hetkiemgoed spruit uit en strekt zich, hoe volkènt hij zelf niet.

28.uit zichzelf* draagt het land vrucht, eerst polkruid, vervolgens een halm, vervolgens volledige tarwe in de halm.

29.Wanneer de vrucht zich overlevert, **zendt hij af** regelrecht **een sikkelt omdat de maaitijd**

*Gr.Basileia=Hebr.MàL'KuWT, ook [koninkrijk.

*Gr.automatè

tot stand is gekomen³⁸.

30. Ook zei hij:

Hoe zullen wij vergelijken
het koningschap* van God of
waarmee het tot vore-stel^{39*} stellen?

*Gr. basileia=Hebr. Mal'KuWT

*Gr. parabolè=Hebr. MáShál

31. als met een pit van een mosterdplant,
die, wanneer het te kiem gelegd wordt
op het land, als de kleinere geschiedt
van alle kiemen op het land,

32. en wanneer het te kiem gelegd is,
treedt het omhoog en geschiedt

als de grotere van alle groenkeuken*
en maakt grote takken zodat er kracht is
dat **onder zijn schaduw de gevleugelden
van de hemel neertenten⁴⁰.**

*Gr. lachanon=Hebr. JérèQ

33. En met vele zodanige vore-stellen
bepaalde hij met hen de inbreng,
naar dat zij kracht hadden om te horen.

34. Maar zonder vore-stel bepaalde hij
't-niet met-hen. Naar eigen aard echter
met de eigen leerlingen loste hij alles op.

19

35. En hij zegt aan hen op die dag,
toen het laat geworden was:
laten wij doorkomen naar het oversteekse*.

*Gr. peran = Hebr. NgèBèR

36. En wegduwend de-krioelmenigte
nemen zij hem terzijde, zodat hij
geschiedde in het vaartuig*, en andere
vaartuigen geschieden samen met hem.

*Gr. ploion=Hebr. AæNieJ(âH)⁴¹

37. En er geschiedt⁴² een grote orkaan*
van wind en de wentelgolven* wierpen zich
op het vaartuig, zodat spoedig
overladen werd het vaartuig.

*Gr. lailaps=Hebr. SeNgàR

*Gr. kuma = Hebr. GoL(wenteling)

38. En hij geschiedde in het achteronder
op het hoofdkussen, versuft zijnde,
en zij doen opstaan hem en zij zeggen aan hem:

³⁸ Hier wordt Joël 4:13 geciteerd, maar in bewoordingen die afwijken van de Griekse vertaling van de LXX. Daar staat (letterlijk vertaald): "*Zendt af sikkels, omdat de oogsttijd tot stand gekomen is*". Deze vertaling sluit nauwer aan bij de Hebreeuwse tekst; die luidt (letterlijk vertaald – zie BAND II): "*Zendt een-sikkel, ja gaar-is de beknottung*".

³⁹ Vergelijk het Nederlandse 'voorstelling-van-zaken'.

⁴⁰ Dit beeld van een koninkrijk of koningschap is ook te vinden in de beschrijving die Nebukadnezar van zijn droom geeft in Dan.4:12. Daniël herhaalt dat in vs 21. Ook Ezechiël gebruikt het als beeld van nieuw begin van koningschap na het omhouden van het oude Davidische koningschap met Zedekia: Ez.17:22-24. De Griekse tekst in de LXX van deze twee vindplaatsen gebruikt dezelfde bewoordingen als die hier in Mc.4 staan. Het beeld is ontleend aan de realiteit zoals blijkt uit Psalm 104:12.

⁴¹ Dit Hebreeuwse woord vertalen we b.v. in Jona 1:3 met 'schip'. Het Griekse woord 'ploion' hangt samen met het werkwoord 'pleoo' dat 'varen' betekent. De Grieken hebben een veel grotere vertrouwdheid met schepen en varen dan de Israëlieten en dat blijkt in hun taal. We kiezen hier voor de Griekse taalkleur.

⁴² Van vs 37 – 41 herinnert dit verhaal in velerlei opzicht aan het verhaal van Jona 1.

leermeester, niet bekommert het jou dat wij teloor gaan?

39.En tot opstaan gebracht schold* hij de wind en hij sprak tot de zee: zwijg, word genuilkorfd* en afzakte de wind, en er geschiedde een gladheid groot.

*Gr.epitimaoo=Hebr.GáNgàR

*Gr.phimoöo=Hebr.CháSàM

40.En hij sprak tot hen: waarom bang geschieden jullie zo? Hoezo hebben jullie geen vertrouwen?

41.En zij kregen ontzag*, een ontzag groot, en zij zeiden tegen elkaar:

*Gr.phobeoo=Hebr.JáRéA

Als wie geschiedt deze, dat ook de wind en de zee onderhorig zijn aan hem?⁴³

5.1.En hij kwam naar het oversteekse* van de zee naar de streek⁴⁴ van de Gerasenen.

*Gr.peran=Hebr.NgèBèR

κ-11

20

2.En toen hij uitkwam uit het vaartuig, ging hem tegemoet vandaan van de gedachtenisplaatsen een mens in een beluchting onrein,

3.die z'n behuizing had bij de gedachtenisplaatsen, en ook niet met een ketting had echt niemand de kracht hem te knevelen*,

4.doordat hij dikwijls met voetboeien en kettingen werd gekneveld en uiteen werden gehaald door hem de kettingen en de voetboeien gebroken*, en niemand was sterk om hem te temmen.

*Gr.diatribein=Hebr.SháBàR

5.En door al de nacht en de dag bij de gedachtenisplaatsen en in de bergen geschiedde hij schreeuwend en hij neer stootte hij zichzelf met stenen.

6.En ziende Jezus van verre liep hij en bukte zich hem toe,
7.en schreeuwend met een stem groot zegt hij: **wat aan mij en aan jou**⁴⁵, Jezus stichtzoon van God de opperste?

⁴³ Zie ook Matth.8:23-27 en Luc.8:22-25.

⁴⁴ In de LXX komt dit woord vaak voor, hetzij als vert. van AèRèTs, hetzij van MeDieJNáH = oordeelsgebied (vgl ons woord gebied, dat met gebieden te maken heeft). Ter wille van de Griekse concordantie kiezen we voor streek.

⁴⁵ Dezelfde uitdrukking in dezelfde Griekse bewoordingen, die de Hebreeuwse tekst vrijwel letterlijk volgen, vinden we in I Kon.17:18, waar de weduwe uit Sarfat de profeet Elia zo aanspreekt, omdat haar enige zoon stierf, toen hij bij haar in huis was geweest.

Ik beëdig jou bij God,
opdat jij mij niet foltert.

8. Want hij zei: kom uit, beluchting
onrein, uit de menselijke.

9. En hij vroeg hem: welke (is)
jouw naam? En hij zei aan hem:
legioen (is) mijn naam, omdat
wij (als) velen geschieden.

10. En hij riep toe hem vele (malen)
opdat hij niet hen af zond buiten
de streek.

11. En daar geschiedde bij het
gebergte een uitvoergroep^{*46}
van zwijnen die beherderd werd.

*Gr. agelè (van agoo=voeren) = Hebr.

12. En zij riepen hem toe zeggende:
stuur ons naar de zwijnen,
opdat wij tot hen inkomen.

13. En hij vaardigde af hen.
en de uitgekomen onreine
beluchters* kwamen in tot de
zwijnen, en in gedrang ging
de uitvoergroep neer langs
de-(berg-)afhang naar de zee,
omtrent twee duizend
en zij versmoorden in de zee.

*Gr. pneumata = Hebr. RuàChóWT

14. En die beherderen hen
vluchtten en legden het voor^{*47}
in de stad en in de velden*;
en zij kwamen zien hoe geschiedt
wat geschied was.

*Gr. apangngelloo=Hebr. NáGàD

*Gr. agros=Hebr. SsáDáH

15. En zij komen tot Jezus en
beschouwen de gedemoniseerde
neerzittend, in gewaad en zich
in acht nemende, hem die had
het legioen, en zij kregen ontzag.

16. en (toen) verhaalden aan hen
die het gezien hadden hoe
het geschiedde aan de gedemoniseerde
en aan de zwijnen.

17. En zij gingen vooraan om toe te
roepen hem weg te komen vandaan
van hun gebiedsgrenzen*.

*Gr. orion = Hebr. GábúWL

18. En als hij ingetreden is in het vaartuig,
roept toe hem hij die gedemoniseerd was,

⁴⁶ = kudde: net als in het Hebreeuws ligt de nadruk op de uit de stal mee genomen (meegevoerde, c.q. uit gevoerde) groep dieren.

⁴⁷ De kern van dit Griekse woord is het woord 'anggelos' = boodschapper. Maar in de Griekse vertaling van TaNaKh wordt dit werkwoord vrijwel consequent met het Hebreeuwse NáGàD vertaald. Dit keer laten we dat zwaarder wegen dan de concordantie binnen het Grieks.

opdat hij samen met hem geschiedde.

19. En niet verduwde⁴⁸ hij hem, maar hij zegt hem: vaar op naar jou huis tot de jouwen en leg voor aan hen hoedanig de machtiger 't voor jou heeft gemaakt en barmhartigheid heeft gedaan aan jou.

20. En hij kwam daarvandaan en ging vooraan om te verkondigen in het tienstedengebied, hoeveel gemaakt had voor hem Jezus en allen verwonderden zich.

21

21. En toen Jezus overgestoken was in het vaartuig, werd weer in het oversteekse samengevoerd een krioelmenigte veel bij hem.

22. Endan komt een van de vooraangaanden in de synagoge, met de met de naam Jäirus, en hem ziende valt hij voor de voeten van hem en roept hem toe vele (dingen) zeggend:

mijn stichtdochter* heeft haar laatste uur⁴⁹, dat jij komend oplegt de handen op haar, opdat zij bevrijd wordt en leeft.

*Gr. thugatèr = Hebr. BàTh

24. En hij kwam daarvandaan samen met hem en hem volgt een krioelmenigte veel en die mede-beëngde hem.

25. En een vrouwmenselijke* die geschiedt in vloeïing* van bloed twaalf jaren,

*Gr. gunè=Hebr. AieSháH

*Gr. ruisis=Hebr. ZuWB

26. en veel geleden had door vele geneesheren en gependeed had alles van haar kant en geen nutgeworden was, maar meer tot erger gekomen was,

27. gehoord hebbend de (dingen) omtrent Jezus, gekomen zijnde

⁴⁸ Hier staat het Griekse woord *aphièmi*, dat ook vaak met 'vergeven' wordt vertaald, maar het betekent zoiets als wat in het Nederlands met 'verstouwen' wordt uitgedrukt, een combinatie van 'accepteren', 'verdragen' en 'wegdoen'. Ook 'vergeven' is trouwens een bijzondere vorm van 'geven', een combinatie van 'weggeven', 'toegeven' en 'voorgeven'. De vertaling 'verduwen' probeert die noties te bewaren. Hier betekent dit Griekse woord, dat Jezus voor de man geen plek inruimde op het schip. De gebruikelijke vertaling 'toelaten' drukt niet de moeite uit die het zou vergen. Ook de vertaling 'vergeven' in andere teksten drukt die moeite niet uit. Het laten horen van de concordantie juist bij dit Griekse woord brengt de lezer bij de draagwijdte van dit begrip.

⁴⁹ In het Grieks staat hier 'echatoos', het bijwoord van het 'echatos', dat 'laatste' betekent.

in de krioelmenigte van achteren betastte zij zijn gewaad.

28. Want zei zij: als ik maar betasten zal wat ook maar van zijn gewaden, zal ik bevrijd worden.

29. En regelrecht droogde op de wel van haar bloed, en zij volkènde aan het zielelichaam, dat zij genezen was van die zweeps slag.

30. En regelrecht, als Jezus volkènt in zichzelf de uit hem uitgekomen kracht, zich toekerend naar de krioelmenigte, zei hij: wie betastte mij de gewaden?

31. En hem zeiden zijn leerlingen: bekijk de krioelmenigte die jou beëngt, en jij zegt: wie betastte mij?

32. En hij keek rond om te zien haar die dit gemaakt had.

33. Maar de vrouwmenselijke, ontzag hebbend en rillend, volkènnend wat geschied was voor haar, kwam en viel neer voor hem en sprak tot hem al-af het waarachtige.

34. En hij sprak tot haar: stichtdochter, jouw vertrouwen heeft jou bevrijd; vaar heen in vrede en geschied in orde vandaan-van jouw zweeps slag.

35. Terwijl hij nog praat, komen vandaan van de vooraangaande van de synagoge die zeggen: jouw stichtdochter is gestorven; waarom nog pijger jij af de leraar?

36. Maar Jezus, die aangehoord had de woordinbreng die bepraat werd zegt tot de vooraangaande van de synagoge: heb geen ontzag, vertrouw uitsluitend.

37. En hij verduwde 't niet, dat iemand samen met hem mede zou volgen, tenzij Petrus en Jakobus en Johannes, de broederverwant van Jakobus.

38. En zij komen naar het huis van de vooraangaande van de synagoge, en hij aanschouwt getier en wenenden* en huilenden veel, en binnenkomend zegt hij hen:

39. Waarom tieren jullie en wenen jullie? dit kind is niet gestorven maar slaapt.

*Gr.klaioo = Hebr. BâKâH

En zij lachten hem uit.

40. Maar hij uitwerpend allen neemt terzijde de omvamede van het kind en de moederende en die samen met hem (zijn), en hij gaat heen waar het kind geschiedde.

41. En nadat hij sterk gevat had de hand van het kind, zegt hij aan haar: talitha koem, hetgeen geschiedt vertolkt zijnde (als): meisje, tot jou zeg ik, sta op. En regelrecht stond op het meisje en schreed rond.

42. Want zij geschiedde twaalf jaren.⁵⁰ En zij stonden buiten zichzelf regelrecht door een uitstaandheid groot.

43. En hij gebood almaar tot hen vele (dingen), opdat niemand dit deed volkènnen, en hij sprak geef aan haar te eten.

22

6.1. En hij kwam uit vandaar en komt naar zijn vader(-land) en hem volgen zijn leerlingen.
2. En toen sabbat geschiedde, ging hij vooraan om te leraren in de synagoge en de velen die horen werden getroffen zeggende: vanwaar voor deze deze (dingen), en welke (is) de wijsheid die gegeven werd aan deze?

En zodanige krachten die door zijn handen geschieden?

3. Niet geschiedt deze (als) de (hout-)bewerker*, de stichtzoon van Maria en broederverwant van Jakobus en van Josès en van Juda En van Simon? En geschieden niet zijn zusterverwanten hier bij ons? En zij struikelden op hem.

4. En tot hen zei Jezus: niet geschiedt een profeet van onwaarde tenzij in zijn vader(-land) bij zijn mede tot geschieden gebrachten

*Gr. tektoon = Hebr. ChàRèSh

⁵⁰ Toen dit meisje geboren werd, kreeg de vrouw vloeiing van bloed; toen bij de vrouw vloeien van bloed ophield, was het meisje gestorven. Door Jezus leven beide.

en in zijn huis.

5.En niet had hij de kracht daar
te maken enige kracht, als hij niet
weinig inspanningszwakken
opleggend hen de handen had verpleegd.

6.En hij verwonderde zich
door hun wantrouwen.

En hij voer om in de dorpen rondom
lerarend.

23

7.En hij roept-bij de -twaalf en hij ging vooraan
hen af te zenden twee bij twee en
hij gaf hen de bevoegdheid over beluchtingen
(nl.)de onreine

κ-14

8.en gaf hen de boodschap, dat
zij niets oppakten op de neemweg tenzij
een stamstaf* uitgezonderd, geen brood,
geen ransel, geen metaal(geld)* in de gordel,
9.maar onderkneveld met sandalen, en
bekleedt jullie niet met twee lijfrokken.

*Gr.rabdos = Hebr.ShèBèTh

*Gr.Chalkos = Hebr.NoChèShèT

10.En hij zei tot hen: indien jullie
waar dan ook binnenkomen in een huis,
blijf daartot wanneer jullie weg komen
vandaar.

11.En welke plaats ook maar jullie niet
ontvangt en niet horende(is) naar jullie,
weggaande vandaar schudt af het stof*
van onder jullie voeten tot getuigenis
aan hen.

*Gr.chous = Hebr. NgáPhàR

12.En wegkomend verkondigden zij,
dat zij van besef zouden veranderen,

13. en zij wierpen uit veel demonen
en zij bestreken met olie vele uitgeputten*
en zij verpleegden(ze).

24

14.Enzo hoorde koning Herodes, want
te voorschijn gekomen geschiedde zijn naam.
En hij zei, dat Johannes de dooper tot opstaan
gebracht was vandaan van de lijfdoden
en dat daarom werkten de krachten in hem,

κ-15

15.maar anderen zeiden, dat hij (als) Elia
geschiedt; en anderen zeiden dat (hij)
een profeet (is) zoals één van de profeten.

16.Maar Herodes, dit gehoord hebbend,
zei: die Johannes die ik onthoofd heb,
die is tot opstanding gebracht.

17.Want hij, Herodes, afgezonden hebbend,
maakte zich sterk tegen hem en knevelde\hem
in bewaring door Herodias de vrouw van

Philippus zijn broederverwant,
omdat hij haar gehuwd had.

18. Want Johannes zei tegen
Herodes: er is geen bevoegdheid
voor jou om te hebben de vrouw
van jouw broederverwant.

19. En Herodias hield aan op hem
en wilde hem vermoorden*,
en niet had zij de kracht.

*Gr. apokteinoo = Hebr. HÁRàG

20. Want Herodes had ontzag
voor Johannes, volkennend
dat hij een rechtvaardig man
was en geheiligd, en hij behoedde
hem, en gehoord hebbende
van hem vele (dingen) was hij
uitwegloos, en graag hoorde hij
van hem.

21. En toen er geschiedde een dag
wel-van-tij*, wanneer Herodes
voor zijn geschiedfeestdag* een
broodmaaltijd maakte voor zijn
grootheden en de vooraangaanden
over duizend en voor de eersten
van Galilea,

*Gr. eukairos

*Gr. ta genesis

22. en toen binnenkwam zijn dochter
Herodias en huppelde, was zij geschikt
voor Herodes en voor de medeaanliggenden.

En de koning sprak tot het meisje:
Wens van mij wat jij ook maar wilt
en ik zal 't geven aan jou.

23. en hij zwoer* haar: wat jij ook maar
wenst, ik zal't geven jou tot de helft
van mij koninkrijk.

*Gr. omnumi=Hebr./SháBàNg = zich
[bezevenen.

24. En weggekomen sprak zij tot haar
moeder: wat zal ik wensen? En zij sprak:
het eerstdeel* van Johannes de dopende.

*Gr. kephalè=Hebr. RAóWSh

25. En regelrecht binnengekomen met vlijt
naar de koning wenst zij zeggende:
Ik wil dat terstond jij geeft aan mij
op een schotel het eerstdeel van Johannes
de dopende.

26. en (als) veel pijn hebbend geschiedend
wilde de koning door de eden en de
aanliggenden niet haar terzijde stellen.

27. En regelrecht afgezonden hebbend
een ordonans zette hem ertoe aan
in te dragen het eerstdeel van hem.
En afgekomen onteerstdeelde hij hem
in het waarhoud(huis),

28. en hij heeft ingedragen zijn eerstdeel op een schotel en heeft het gegeven aan het meisje en het meisje heeft het gegeven aan haar moeder.

29. En dit gehoord hebbend kwamen zijn leerlingen en droegen hoog heen het doodgevallene van hem en stelden het in een gedenkgraf*.

*Gr. mnèmeion=Hebr. QèBèR

25

30. En samenvoeren de afgezondenen bij Jezus en zij legden voor* aan hem al-af (de dingen) zoveel zij gemaakt hadden en zoveel zij geleeraard hadden.

*Gr. apangngelloo=Hebr. NáGàD

31. En hij zegt hen: kom hier jullie zelf volgens het eigene naar een inbrengele* plaats** en neemt een ruststop een weinig. Want er geschieden komenden en heenvarenden vele en niet (was er) voor eten goetij*.

Gr. erèmos = Hebr. MiD'BàR; **Gr. topos
[=Hebr. MáQóWM

32. En wegkwamen zij in het vaartuig naar een inbrengele plaats volgens het eigene.

*Gr. eukairos

33. En hen heenvaren zagen velen en zij volkènden, en te voet vandaan van vele steden liepen zij snel samen daar en aankwamen zij vóór hen.

34. En uitkomend zag hij veel krioelmenigte en hij werd moederschoot bewogen* over hen omdat zij geschieden **als voorttrekdieren* niet hebbende een weider**⁵¹. En hij ging vooraan om te leeraren hen vele (dingen).

κ-16

*Gr. splangnizoo=Hebr. RáChàM

*Gr. probata = Hebr. TsAoN.

35. En toen dit reeds vele uren geschiedde, zeiden de leerlingen naar hem toe gekomen tot hem omdat inbrengeleeg deze plaats geschiedt en het reeds vele uren geschiedde:

36. laat los hen, opdat zij weggekomen naar de omsingelende velden en de dorpen marktkopen-zullen wat zij zullen eten.

37. Maar hij zich toebuigend sprak tot hen:

⁵¹ Deze woorden herinneren aan Num.27:17. De Griekse tekst van de LXX, die de Hebreeuwse tekst van TaNaKh hier op de voet volgt, luidt (letterlijk vertaald): “. . . als voorttrekdieren voor wie niet geschiedt een weider”. Deze zinswending komt voor in een passage, waarin die-JHWH-van-Israël aan Mozes een opvolger belooft, “en niet is-aan't-geschieden de-ordegmeenschap-van die-JHWH-van-Israël als voorttrekvee voor wie . . . “. Deze woorden verwijzen ook naar Ez.34:5. De Griekse tekst van de LXX luidt: “En verstrooid (diesparè van diaspeiroo, waarvan ook het woord ‘diaspora’ is afgeleid, dat meestal met ‘verstrooiing’ maar beter met ‘uitzaaiing’ kan worden vertaald; het is de Griekse vertaling van een Hebreeuws werkwoord, PhuWTs, dat wel ‘verstrooien’ betekent) worden de voorttrekdieren van mij (deze woorden ontbreken in de Hebreeuwse tekst) doordat er geen weiders geschieden”.

geeft jullie hen te eten. En zij zeggen hem: weggekomen zullen wij marktkopen voor twee honderd dinariën broden?

En zullen wij geven hen te eten?

38. Maar hij zegt hen: hoeveel broden hebben jullie? vaart heen en ziet.

En (het)volkènnende zeggen zij: vijf en twee vissen.

39. En hij zette er hen toe aan, dat neergevlid werden allen samendrinkgroep bij samendrinkgroep* op het geel-groene* polgras.

*Gr. sumposion

*Gr. Chlooros = Hebr. JáRéK

40. En zij vielen neer (in) perken, perken van honderd en van vijftig.

41. En hij nam de vijf broden en de twee vissen, opkijkend naar de hemel zegende hij in* en deelde in brokken uit de broden en gaf hij aan de leerlingen, opdat zij (die) in bewaring stellen voor hen en de twee vissen verdeelde hij aan allen.

*Gr. eulogeo = Hebr. BáRàK

42. En zij aten allen en werden zat.

43. En zij pakten op brokken volgemaakt hebbend twaalf opzetbladen en vandaan van de vissen.

*Gr. kophinos = Hebr. SàL

44. En die eten de broden geschieden vijfduizend mannen.

26

45. En regelrecht dwong hij zijn leerlingen in te treden in het vaartuig en voor te varen naar het oversteekse bij Bèthsaida, totdat hij zelf los gelaten had de krioelmenigte.

46. En hen van zich af gezet hebbend kwam hij weg naar de berg om te bidden.

47. En toen het laat geworden was, geschiedde het vaartuig in het midden van de zee, en hij afgezonderd op het land.

48. En ziende hen zich affolterend in het voortjagen, waant de wind geschiedde (als) tegenstander voor hen, komt hij omtrent de vierde waarhouding van de nacht naar hen toe voortschrijdend op de zee; en hij wilde hen voorlangs komen.

49. En hun ziende hem op de zee voortschrijdend dunkte het, dat er een verschijning geschiedt en zij schreeuwden het uit.

κ-17

50. Allen immers zagen hem en zij kwamen in beroering. Maar hij praatte regelrecht met hen en zegt hun: weest gerust, ik geschied; hebt geen ontzag.

51. En hij trad aan bij hen in het vaartuig, en af zakte de wind; en zeer uit erover bij zichzelf staan zij buiten zichzelf.

52. Niet immers waren zij onderwezenen geworden* bij de broden, maar geschiedde van hen het hart vereelt.

*Gr. sunièmi = Hebr. SháKàL

27

53. En overgestoken op het land kwamen zij in Gennesareth en zij vonden een rede.

54. En toen zij wegkwamen uit het vaartuig, doorliepen snel zij die hem herkenden die gehele streek en gingen vooraan om op matrassen hen die het te kwaad hadden om te dragen, waar zij hoorden dat hij geschiedt.

55. En waar hij ook maar binnen ging in dorpen of in steden of in velden, stelden zij op de markten de onvast geschiedenden, en zij riepen hem toe, opdat zij de kwast*⁵² van zijn gewaad zouden betasten; en zovelen die betasten, werden bevrijd.

*Gr. kraspedon = Hebr. TsieTséT

28

7.1. En tot hem voeren samen de Pharizeeën en sommigen van de schriftkenners gekomen vandaan van Jeruzalem.

κ-18

2. En ziende sommigen van zijn leerlingen, dat zij met (al-)gemene⁵³ handen, dat geschiedt met onafgespoelde*, de broden eten,

*Gr. niptoo = Hebr. SháRàPh

3. - Immers tenzij de Pharizeeën en al de Judeeërs (Joden) met de vuist afspoelen de handen, eten zij niet.

⁵² Het Hebreeuwse woord TsieTséT komt alleen voor in Num. 15:37-41. Daar wordt de Israëlieten gezegd, dat zij aan hoeken van hun kleren deze kwasten moeten aanbrengen als voortdurende aansporing om naar de Torah te leven en tegelijk als herinnering aan die-JHWH-van-Israël die hen uit Egypte had geleid. In de LXX is dit Hebreeuwse woord vertaald met het Griekse 'kraspedon', dat in die taal eigenlijk (rafel-)rand (vandaar ook 'franje'), betekent.

⁵³ Hier staat het Griekse woord 'koinos', dat in het gewone (Hellenistische) Grieks zeer vaak voorkomt in de betekenis van 'algemeen', al krijgt het ook een negatieve notie, zoals in het Nederlands gebeurt met het woord 'gemeen'. In de LXX komt het zelden voor en is daar verbonden met het Hebreeuwse CháBàR (= verbonden zijn, bondgenoot zijn). In die betekenis horen we dit Griekse woord in het woord 'koinonia', dat we daarom met 'bondgenootschap' vertalen. Maar hier en in enkele andere teksten in het NT moeten we kiezen voor de betekenis '(al-)gemeen', ofwel 'gemeenschappelijk' dat bijna klinkt als ons 'ordinair'.

sterk vasthoudend de overlevering van de ouderen,

4.en vandaan-van de markten, tenzij zij zich bespat hebben, eten zij niet, en vele andere (dingen) geschieden die zij aangenomen hebben om sterk vast te houden, onderdompelingen van drinkbekers en van kannen en van metaalgereistukken -

5. en hem vroegen de Pharizeeën en de schriftkenners: Door wat schrijden niet om de leerlingen van jou volgens de overlevering van de ouderen, maar eten zij met (al-)gemene handen het brood?

6.Maar hij sprak tot hen: prachtig profeteerde Jesaja omtrent jullie veinzers, zoals geschreven is, dat **dit volk met de lippen* mij waardeert**⁵⁴ maar het hart hunner houdt zich af verre vandaan van mij.

*Gr.Cheilos = Hebr. SháPhàT

7.**Gratisweg* echter vereren zij mij, lerend leringen en geboden van mensen.**⁵⁵

8.Verduwend het gebod van God houden jullie sterk vast de overlevering van mensen.

9.En hij zei hun: prachtig stellen jullie terzijde het gebod van God, opdat jullie de overlevering van jullie behoeden.

10.Want Mozes sprak:

Waardeer* jouw omvamide en jouw moederende;⁵⁶

*Gr.timaoo = (hier) Hebr.KáBéD = [zwaarte geven.

En:

De kwaadzeggende van omvamide of moederende moet in gestorvenheid* sterven*.⁵⁷

*Gr.thanatos = Hebr.MáWèT

*Gr.teleutaoo = (vaak) Hebr.MuWT

⁵⁴ Het Griekse woord 'timaoo' is in de LXX de vertaling zowel van KáBéD = (dunk-)zwaarte geven (dat meestal in de LXX met het Griekse 'doxazoo' wordt eergegeven) als van JáDáH = behandklappen. In het NT kiezen we ervoor om de Griekse concordantie te laten horen

⁵⁵ Jezus citeert hier volgens Marcus (en volgens Mattheüs: 15:8,9) Jes.29:13 letterlijk volgens de LXX. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND II) luidt: "*en-voorts-zegt de machtiger-mijns: toebugelijkheid ja bereikt het-genotenvolk (nl.)dit, met-de-mond-zijner en-met-de-lippen-zijner geven-zij-zwaarte-aan-mij, en het-hart-zijner verre vandaan-van-mij; en-voorts-geschiedt het-ontzag-hunner enwel-voor-mij, een-gebod van-menselijken lerend.*" Ter verduidelijking hebben de Joodse vertalers van de LXX hier het Griekse woord 'matèn' toegevoegd, dat hier waarschijnlijk het equivalent is van het Hebreeuwse ChiNNóm.

⁵⁶ Hier wordt Ex.20:12 (= Deut.5:16) geciteerd, opnieuw volgens de LXX en ook hier vertaalt de LXX het Hebreeuwse KáBéD (= zwaarte geven) met het Griekse 'timaoo', dat wij hier met 'waarderen' vertalen om de Griekse concordantie van het NT hoorbaar te maken.

11. Maar jullie zeggen:

Als spreekt een menselijke
tot de omvamende of de
moederende: 'korban'⁵⁸, dit geschiedt
(als)geschenk, waarvan ook maar vandaan
van mij jij nut hebt,

12. duwen jullie niet meer af hem
om iets te maken voor de omvamende
of de moederende,

13. ontmachtigend de inbrengh* van God
met de overlevering van jullie, die
jullie overleverden; en vergelijkbare
zodanigheden maken jullie vele.

*Gr. logos = Hebr. DáBháR

14. En erbijgeroepen hebbend wederom
de krioelmenigte zeide hij hen:
hoort mij allen en weest onderwezen*.

*Gr. sunièmi = (meestal) Hebr. SháKàL

15. Niets geschiedt, vandaan-van buiten
de mens ingegaan in hem, dat de
kracht heeft hem gemeengenoot* te
maken,

*Gr. koinoöo: niet in LXX; ongunstig

(16) maar de (dingen) die vandaan
van de mens uitgaan geschieden (als)
de (dingen) die de mens gemeengenoot
maken.

29

17. En toen hij inkwam in huis vandaan van
de krioelmenigte, vroegen na hem zijn
leerlingen het vore-stel*.

*gr. parabolè = Hebr. MáSháL

18. En hij zegt hen: zo ook jullie geschieden
(als) ononderwezenen? Niet beseffen jullie,
dat al-af wat vandaan-van-buiten ingaat
in de mens niet de kracht heeft hem
gemeengenoot te maken,

19. omdat het niet ingaat van hem naar het hart
maar naar de buik, en naar de afzitplek
uitgaat, reinigend alaf de etenswaren?

20. En hij zei, dat wat vandaan-van de mens
uitgaat, dat maakt gemeengenoot de mens.

21. Want van binnen vandaan van het hart
van de mensen gaan uit de berekeningen
ten kwade, hoererijen, dieverijen, moorden,

22. echtbreuken, meerhebberigheden,
slechtheden, bedrog, losbandigheid,
het slechte oog, smaadbewering, hovaardigheden,
onachtzaamheid.

⁵⁷ Hier wordt Ex.21:17 geciteerd, en opnieuw volgens de LXX (daar is het vs 16), zij het met een omzetting van de twee laatste woorden. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND I) luidt: "wie-kleineert de-omvamende-zijner en de-moederende-zijner te sterven is hij een gestorvene aan 't-woorden".

⁵⁸ Een Hebreeuws woord, dat 'naderingsgave' betekent – meestal met 'óffergave' vertaald.

23. Al af deze slechte (dingen)
gaan van binnen uit en maken
gemeengenoot de mens.

30

24. En vandaar opgestaan kwam hij
weg naar de gebiedsgrenzen van Tyrus,
wilde hij dat niemand 't volkende,
en niet had hij de kracht 't te
verheimelijken.

κ-19

25. Maar regelrecht een vrouwmenselijke,
die gehoord had omtrent hem,
van wie haar dochtertje had een
onreine beluchting, gekomen
viel zij voor zijn voeten.

26. En de vrouwmenselijke geschiedde
(als) Helleense*, een Syrophenicische
van geschiedronde*. En zij vroeg hem,
dat hij de demon zou uitwerpen
uit haar dochter.

*= Griekse

*Gr. genos=Hebr. DóWR

27. En hij zei haar: verduw dat eerst
verzadigd worden de borelingen;
niet immers (is het) prachtig te nemen
het brood van de borelingen en het
naar de hondjes te werpen.

28. Maar zij boog zich toe en zegt hem:
Ja, machtiger, en die hondjes beneden
onder de tafel eten vandaan van de
krumels van de kinderen.

29. En hij sprak tot haar:
door deze inbreng vaar heen,
uitgegaan is vandaan van jouw
dochter de demon.

30. En weggekomen naar haar huis
vond zij het kind, geworpen op
het neervlijbed en de demon
uitgegaan.

31

31. En wederom weggekomen
vandaan de gebiedsgrenzen van Tyrus,
kwam hij door Sidon naar de zee van Galilea
over het midden van de gebiedsgrenzen
van Dekapolis.

κ-20

32. En zij dragen voor hem een doofstomme
en moeizaam pratend, en zij roepen hem toe,
opdat hij opleggen zou hem de hand.

33. En weggenomen hebbend hem vandaan
van de krioelmenigte naar (een)eigen (plek)
wierp hij zijn vingers in zijn oren, en
gespuugd hebbend betastte hij zijn tong,

34.en-opkijkend naar de hemel kreunde hij,
en hij zei hem: Ephphatha⁵⁹, dat geschiedt
(als) word geopend.
35.En open gingen van hem de gehoorgangen,
en regelrecht werd los gemaakt de knevel
van zijn tong, en hij praatte juist.
36.En hij stelde hen dat zij('t) niemand
zouden zeggen; hoezeer hij het hun stelde,
hoe meer zij ('t) te over verkondigden.
37.En boven-te-over waren zij getroffen
zeggende: prachtig heeft hij alles gemaakt,
ook de doven maakt hij aan 't horen en
de niet-praters aan't praten.

32

8.1. Toen in die dagen wederom veel
krioelmenigte geschiedde en zij niet
hadden iets om te eten, bijeengeroepen
hebbend de leerlingen, zegt hij hen:
2.Ik ben moederschootbewogen* over
de krioelmenigte, omdat zij reeds drie
dagen bij mij blijven en niet hebben
iets om te eten;
3.en indien ik hen los laat vastend*,
ontlossen⁶⁰ zij op de neemweg; en
sommigen van hen geschieden
vandaan van verre.
4.En tot hem buigen zich zijn leerlingen,
met: vanwaar zal iemand de kracht
hebben hen te verzadigen* met broden
bij inbrengleegten?
5.En hij vroeg hen: hoeveel broden
hebben jullie? En zij spraken: zeven.
6.En hij geeft de boodschap aan de
krioelmenigte neer te vallen op het
land; en genomen hebbend de zeven
broden dankzegenend brak hij
en gaf (ze) aan zijn leerlingen, opdat
zij (ze) (ter hand) stelden, en zij
stelden (ze) (ter hand) aan de krioel-
menigte; en zij hadden ook weinige
visjes.
7.En deze ingezegend hebbend* sprak hij
ook deze (ter hand) te stellen.

κ-21

*Gr.splangnizo=Hbr.RáChàM

*Gr.nèsteuoo = Hebr.TsuWM

*Gr.chortazoo = Hebr.SsàBàNg

*Gr.eulogeo = Hebr.BàRàK

⁵⁹ De imperatief van een Aramees werkwoord, dat we in het Hebreeuws van TaNaKh kennen als PháTàCh.

⁶⁰ Dit Griekse woord (ekluoo = letterlijk 'los maken') komt in het NT maar 4x voor en heeft dan de overdrachtelijke betekenis die het in het (late)koinè-Grieks heeft gekregen, nl. zwak worden. In die betekenis gebruikt de LXX het voor maar liefst 17 verschillende Hebreeuwse woorden, niet in de Torah, maar wel in de profeten en de geschriften. We houden hier de Griekse concordantie binnen het NT aan en vertalen dus 'ontlossen', nl. geen verband, geen kracht meer hebben,

8. En zij aten en werden verzadigd en zij pakten op de te over zijnde brokken, zeven manden

9. En zij geschieden ongeveer vier duizendtallen en hij liet hen los.

10. En regelrecht ingetreden in het vaartuig samen met zijn leerlingen kwam hij naar de deelgebieden van Dalmanoutha.

11. En uitkwamen de Pharizeeën en zij gingen vooraan om samen te onderzoeken hem, zoekende van de kant van hem een kenteken* vandaan van de hemel, hem beproevende.

zie: Mt. 16:1-12 en Lc. 11:16, Joh. 6:30

*Gr. sèmeion = Hebr. AóWT

12. En kreunend met zijn beluchting*, zegt hij: Wat zoekt deze geschiedronde* een kenteken? Op trouwe* als gegeven wordt aan deze geschiedronde een kenteken.

*Gr. pneuma = hebr. RuàCh

*Gr. genos = Hebr. DóWR

*Gr. amèn = Hebr. AámÈN

34

13. En weggeduwd hebbend hen wederom ingetreden kwam hij weg naar het oversteekse.

14. En zij vergeten*⁶¹ mee te nemen broden tenzij één-enkel brood hadden zij niets met zich in het vaartuig.

*Gr. epilanthanomai = Hebr. SháKàChen

15. En hij stelde hen zeggende: ziet, kijkt uit voor het zuur* van de Pharizeeën en voor het zuur van Herodès.

*Gr. zumè = Hebr. ChámÉTs

κ-22

16. En zij berekenden bij elkaar dat zij geen broden hadden.

17. En (dit) volkènnend zegt hij hun: wat berekenden jullie dat jullie geen broden hebben? Nog niet beseffen jullie, nog niet onderwezen* zijn jullie? Jullie hebben het hart van jullie vereelt?

*Gr. sunièmi = Hebr. SháKàL

18. ogen hebbend kijken jullie niet, en oren hebbend horen jullie niet?⁶²

19. En niet gedenken jullie*, toen ik

*Gr. mnèmoneuoo = Hebr. ZàKàR⁶³

⁶¹ Het Griekse werkwoord 'epilanthanomai' is een samenstelling met het werkwoord 'lanthanomai' en dat betekent 'verheimelijken'. Omdat het in de LXX frequent voorkomt en de vaste vertaling is van het Hebreeuwse werkwoord SháKàCh, verlaten we hier de Griekse concordantie.

⁶² Deze woorden citeren Jer. 5:21, letterlijk volgens de Griekse tekst van de LXX, die de Hebreeuwse tekst op de voet volgt.

⁶³ Ook dit Hebreeuwse woord wordt meestal 'gedenken' vertaald, maar het heeft (in tegenstelling tot het Grieks) niets met 'denken' te maken. Letterlijk betekent het zoiets als 'aanhaken bij' en zo wordt het hier in het TaNaKh dan ook vertaald. Maar in het NT laten we Griekse concordantie horen, die ook te horen is in b.v. een woord als 'mnèmeion', dat meestal met 'graf' maar dus beter met 'gedenkplaats' kan worden vertaald.

de vijf broden brak bij de vijf duizendtallen: hoeveel korven van brokken vol pakten jullie op? Zij zeggen hem: twaalf.

20. Toen de zeven bij de vier vier duizendtallen, van hoeveel manden pakten jullie op de volgemaakten met brokken: en zij zeggen: zeven.

21. En hij zei hun: nog niet zijn jullie onderwezenen?

35

22. En zij komen naar BèThsaïda. En zij dragen voor hem een blinde, en roepen hem toe opdat hij zou betasten hem.

κ-23

23. En aangegrepen hebbend bij de hand van de blinde, droeg hij weg hem buiten het dorp, en gespuugd* hebbend naar zijn oogballen, opleggend de handen aan hem, vroeg hij hem: kijk jij naar iets?

*Gr.ptuoo = Hebr. JáRàQ.

24. En opkijkend zei hij: ik kijk naar mensen, omdat ik (ze) als bomen zie ronschrijden.

25. Vervolgens wederom heeft hij opgelegd de handen op zijn ogen en hij keek door en werd weer tot stand gebracht en hij bekeek verweg-en-helder alles.

26. En hij zond af hem naar zijn huis, zeggend: niet in het dorp binnenkomen.

36

27. En hij kwam weg en zijn leerlingen naar de dorpen van Caesarea Philippi. En op de neemweg vroeg hij zijn leerlingen zeggende aan hen:

κ-24

28. (als) Wie zeggen de mensen dat ik geschied? En zij spraken tot hem: (als) Johannes de Doper, en anderen (als) Elia, en anderen (als) één-enkele* van de profeten.

*Gr.eis = Hebr. AèChád

29. En hij vroeg hun: en jullie, (als) wie zeggen jullie dat ik geschied? En Petrus toegebogen naar hem zegt aan hem: jij geschied (als) de christus*.

*Gr.christos=Hebr.MàShiàCh=gezalfd

30. En hij omwaardeerde hen opdat zij aan niemand ('t) zouden zeggen omtrent hem.

31. En hij ging vooraan om te beleren hen, dat het noodzakelijk is, dat de stichtzoon van de menselijke vele (dingen) lijdt en

hem geen gewicht zou worden gegeven⁶⁴
door de ouden en de vooraangaande
priesters en de-schriftkenners en hij
vermoord zou worden* en hij na drie dagen
zou opstaan. En met allesverwoording
bepaart hij dit inbrengwoord*.

*Gr.apokteinoo=Hebr.HáRàG

*Gr.logos = Hebr.DáBáR

32.En hem tot zich genomen hebbend
ging Petrus vooraan hem om te waardenen,
maar hij zich toegekeerd hebbend en
ziende zijn leerlingen omwaardeerde
Petrus en zei: vaar heen laat achter mij
lasteraar*, omdat jij niet acht de (dingen)
van God maar de (dingen) van de mensen.

*Gr.satan =Hebr.SháTáN

34.En tot zich geroepen hebbend de
kriemelningte samen met zijn leerlingen
sprak hij tot hen: indien iemand laat achter
mij wil komen, moet hij zichzelf
verloochen en hoog-heen-dragen* zijn
kruispaal, en moet mij volgen.

*Gr.airoo=Hebr.NáSsáA

35.Want hij die wil bevrijden zijn
lichaamziel*, doet haar teloor gaan;
maar hij die te loor doet gaan zijn
lichaamziel omwille van mij en van
de goednieuwsboodschap, zal haar
bevrijden.

*Gr.psuchè = Hebr.NèPhèSh

36.Want wat nut het een menselijke
te winnen de gehele ordentelijkheid*
en dat beboet wordt* zijn lichaamziel?

*Gr.kosmos

*Gr.zèmioöo=Hebr.NgáNàSh

37.Wat zou geven een menselijke
ter vervanging van zijn lichaamziel?

38.Want hij die te schande maakt mij
en mijn inbrengwoorden* in deze
geschiedronde* die echtbreekt en
verwaardt, ook de stichtzoon van de
menselijke zal te schande maken hem,

*Gr.logos=Hebr.DóBáR

*Gr.genos=Hebr.DóWR

⁶⁴ Hier staat het Griekse werkwoord 'apodokimazoo'. Het is stamverwant met het Griekse 'doxa', dat zowel in de LXX als het NT de vertaling is van het Hebreeuwse KáBóWD, dat meestal met 'heerlijkheid' of 'glorie' wordt vertaald, maar dat letterlijk 'zwaar' betekent. In TaNaKh vertalen we het dan ook met 'zwaarte' (Denk aan het Nederlandse 'zwaargewicht' dat ook overdrachtelijk een belangrijk persoon kan aanduiden). Omdat het Griekse woord 'doxa' met het Griekse werkwoord 'dokeoo' te maken heeft, dat het beste met Nederlandse 'dunken' is te vertalen, vertalen we dat woord in het NT met 'dunkzwaarte'. Om de samenhang met deze Griekse woorden te bewaren en te laten horen, vertalen we het Griekse 'dokimazoo' met 'gewicht geven' en 'apodokimazoo' dus met geen gewicht geven' of 'gewicht afnemen'. Dit woord vervult een belangrijke rol in de Griekse vertaling van de bekende tekst uit psalm 118 (LXX 117) nl. vs 22. Het is daar de vertaling van het Hebreeuwse werkwoord MáAàS, dat het beste met 'schofferen' is te vertalen. Deze psalmtekst, die voor het verstaan van het leven van Jezus zo'n belangrijke rol heeft gespeeld en nog altijd speelt, klinkt hier mee en dus klinkt ook de betekenis 'schofferen' mee. De vertaling van Ps.118:22 luidt in de SV: "*De steen (dien) de bouwlieden verworpen hadden, is tot een hoofd des hoeks geworden*", in de LXX: "*de steen die huisstichters (oikodomountens) geen gewicht gaven, is geschied geworden tot een hoofd des hoeks*", letterlijk (zie BAND III.2): "*de steen schofferen de stichters, zij-geschiedt: tot-het-eersteel-van het wendepunt*".

wanneer hij komt in de dunkzwaarte* van de omvamede* zijner samen met de heilige bodewerkers*.

9.1.En hij zei hun: op trouwe* ik zeg jullie dat sommigen hier geschieden van wie staan hier, die niet zullen smaken gestorvenheid totdat zij zullen zien het koninkrijk* van God gekomen in kracht⁶⁵.

37

2.En na zes dagen neemt mee Jezus Petrus en Jakobus en Johannes en draagt* hen op⁶⁶ naar een berg hoog, naar eigen aard afgezonderd.

3.En hij werd van gedaante veranderd ten overstaan van hen en zijn gewaden geschieden glinsterend⁶⁷ wit zeer, hoedanig een voller op het land niet de kracht heeft wit te maken.

4.En te zien was voor hen Elia samen met Mozes, en zij geschieden samen pratend met Jezus.

5.En zich toe buigend zegt Petrus tot Jezus: Rabbi, het geschiedt prachtig, dat wij hier geschieden, en wij zullen

*Gr.doxa = Hebr.KáBóWD

*Gr.angngelos=Hebr.MàL'AàK

*Gr.amèn = Hebr.AáMèn

*Gr.basileia=Hebr.MàL'KuWT= ook [koningschap.

κ-25

*Gr.anapheroo = Hebr.NgáLáH(hiphíl)

*Gr.gnapheus=Hebr.KóWBés⁶⁸

⁶⁵ Vergelijkbare uitspraken van Jezus komen herhaaldelijk voor. Volgens de gangbare uitleg is ook Jezus uitgegaan van een spoedig einde der tijden. Deze eschatologische verwachting is ook bij Paulus te horen. Deze verwachting van de wederkomst van Jezus en een nieuwe orde is echter niet uitgekomen. Dat zou betekenen dat Jezus en de apostelen zich hierin hebben vergist. Maar het is de vraag of deze uitleg de intentie van deze uitspraken weergeeft. Hier opperen we dat Jezus en Paulus met deze teksten doelen op de tijd dat een zodanige wereldwijde verbreiding heeft plaats gevonden, dat Jezus eigenlijk overal present is (en 'presentie' is de basale betekenis van het Griekse woord parousia, dat ten onrecht met 'wederkomst' vertaald wordt – zie de uitvoerige bespreking hiervan in "een verrassend klinkende bijbelse ethiek" van albert karel van kooij, bij het trefwoord 'parousia' in het register, eigen uitgave, zie website De Vertaalbijbel.) Die wereldwijde presentie van Jezus kan zijn daadwerkelijk koningschap over de volkerenwereld inhouden. Zowel Jezus als Paulus hebben daarbij allereerst de toen al wereldwijd verbreide Joodse diaspora op het oog. Tussen 100 en 150 heeft de boodschap aangaan het Messiasschap van Jezus en de Messiaanse ethiek die diasporagemeenschappen bereikt en daarmee substantiële invloed op de autochtone leefmilieu's. Maar de wereldkerk heeft van toen af de Messiaanse ethiek van de bergrede gaandeweg en voorgoed ingeruild voor de machsethiek van een imperium. Het is deze kerk die zich hierin ernstig vergist heeft en Jezus en de apostelen diep heeft teleurgesteld – en nog dagelijks diep teleurstelt. Zal in de 21e eeuw de kuriakè ecclesia eindelijk de messiaanse bergrede-ethiek de plaats geven die die ethiek in het begin nog had? of zal de kerk, ondanks hun geloofsbelijdenis aangaan Jezus de Christus, ja met die geloofsbelijdenis, op dezelfde fatale manier falen als eerder Israël? Of schemert juist dit falen van de latere kerk al door in deze zogenaamde eschatologische uitspraken?

⁶⁶ Hier klinkt meer mee, dan met de gebruikelijke vertalingen 'meenemen' of 'opbrengen' recht kan worden gedaan.

⁶⁷ Dit woord komt alleen hier maar voor.

⁶⁸ Het Hebreeuwse werkwoord KáBàs (of KáBàSh) kan het beste met '(be-)walken' vertaald worden, een ouder Nederlands woord voor een manier van schoonmaken door kneden en wringen, zowel met de handen als met de voeten, al dan niet met water. Dit Griekse woord komt alleen hier maar voor, daarom gebruiken we hier een bekender woord nl. 'vullen', een oud procédé voor het wit maken van stoffen.

maken drie tenten, voor jou één en voor Mozes één en voor Elia één, want niet volkènde hij waarmee hij zich toeboog; zeer ontzaghebbend immers geschieden zij.

7.En er geschiede een wolk* die beschemerde*⁶⁹ hen, en er geschiede een stem uit de wolk: deze geschiedt (als) stichtzoon van mij, de beminde, hoort hem⁷⁰.

8.En plotseling rondom kijkend zagen zij niemand meer tenzij Jezus afgezonderd samen met hen.

9.En terwijl zij omlaag traden vandaan van de bergen stelde hij aan hen, dat zij aan niemand wat zij zagen zouden verder voeren⁷¹, tenzij wanneer de stichtzoon van de menselijke vandaan van de lijfdoden* opstond.

*Grieks: nekros

10.En de woordinbreng* vatten zij hard aan bij zichzelf samen zoekend (als)wat geschiedt het vandaan van

⁶⁹ Dit woord gebruikt Lucas in hoofdstuk 1:35 waar Gabriël Maria boodschapt over de komst van Jezus.

⁷⁰ Deze paar woorden verwijzen naar een aantal belangrijke passages uit de TáNaKh. De woorden "stichtzoon van mij" verwijzen naar Ps.2:7. Die psalm is het lied over de *gezalvde* (vs 3) tegen wie de machten te hoop lopen, terwijl hij *koningt over Sion* (vs 6). Die-JHWH-van-Israël noemt hem *stichtzoon-mijner* (vs 7, waar in de LXX dezelfde Griekse woorden staan, gevolgd door *ik vandaag heb ik tot geschieden gebracht jou*, de Griekse vertaling van de Hebreeuwse tekst die letterlijk vertaald luidt: *ik deze dag baar ik jou*). Het volgende woord *beminde* verwijst naar Gen.22:2, waar verteld wordt, dat die-JHWH-van-Israël Abraham opdraagt: *neem-dan-toch enwel~de-stichtzoon-jouwer enwel~de-enige-jouwer die jij bemint*, om naar de berg Moria te gaan. In de Griekse vertaling van de LXX staat daar: *Neem de stichtzoon van jou de beminde* (het woord dat ook in Marcus staat), *die jij bemint*, **Izaäk**: Waar de TáNaKh *de enige jouwer* heeft, heeft de LXX *de beminde*. In Marcus wordt dus de LXX geciteerd. De laatste twee woorden *hoort naar hem* verwijzen naar Deut.18:15. Daar kondigt Mozes aan (letterlijk vertaald, zie BAND I): *een profeet vandaan-van-het-naderlijf-jouwer vandaan-van-de-broederverwanten-jouwer zoals-ik is-aan't-doen-opstaan voor jou die-JHWH-van-Israël de-gods-jouwer; naar-hem zijn-jullie aan't-horen-!* De laatste twee woorden worden in de LXX aldus vertaald: *naar hem zullen jullie horen*. Bij Marcus is de woord volgorde omgekeerd en staat het werkwoord in de gebiedende wijs. Met deze uitspraak in het hart van de vertelling over de verheerlijking op de berg wordt Jezus'leven en optreden uitgelegd vanuit de context van een sociaal-politiek-rechtvaardig koningschap over Israël en de naties (Psalm 2), vanuit de context van het opgaan naar de berg Moria (Gen.22) en vanuit de context van de komst van een profeet zoals Mozes (Deut.18), aan wie Elia voorafgaat. Deze geschiedenis van de verheerlijking op de berg, die zowel Mattheüs als Lucas in maar weinig van elkaar verschillende versies hebben opgenomen, dient een sleutelrol hebben bij de uitleg van het gehele Nieuwe Testament. Heeft deze geschiedenis die rol in de uitleggenschap, in de theologie ook gekregen? Deze geschiedenis brengt ons bij de kernvraag: "Wat doet de gezalfde (messias) van Israël?", een vraag die de Christenheid alleen samen met de Joodse gemeenschap moet willen beantwoorden en ook alleen met hen samen kan beantwoorden. Die vraag is immers ook de vraag van de Joodse gemeenschap. Zie hierover: "een verrassend klinkende bijbelkese ethiek" van Albert Karel vannKooij, te verkrijgen via deze Website.

⁷¹ In de zin van 'verder brengen': In de LXX wordt dit werkwoord meestal met SáPhàR (= boekstaven) vertaald, maar ook met andere Griekse woorden, zoals DiBBêR (= inbrengen). We kiezen er hier voor de Griekse concordantie te laten horen via het werkwoord 'voeren'.

de lijfdoden opstaan.

11.En hem vragend zeggende:
(dat) de schriftkenners zeggen, dat
het noodzakelijk is dat Elia eerder
komt?

12.Maar hij beweerde aan hen:
**Elia komende eerder stelt weer aan
alles⁷²**; en zoals geschreven is over
de stichtzoon van de menselijke,
dat hij veel lijdt en geminacht wordt?
Maar ik zeg jullie dat ook Elia
gekomen is,

13.en zij maakten met hem zoveel
zij wilden, zoals geschreven is over hem.

14.En gekomen bij de leerlingen
zagen zij een krioelmenigte veel
omtrent en schriftkenners samen
zoekend⁷³ bij hen.

15.En regelrecht al-af de krioel-
menigte hem ziende werden zeer
verbaasd, en toelopende begroeten
zij hem.

16.En hij bevroeg hen: wat zoeken
jullie samen bij hen?

17.En toe boog zich naar hem
één-enkele uit de krioelmenigte:
leraar, ik heb gedragen mijn
stichtzoon tot jou, die heeft
een praatloze beluchting.

18.En wanneer hij hem
afneemt, scheurt hij hem,
en hij schuimbekt en hij knarst
de tanden en hij droogt uit;
en ik sprak tot jouw leerlingen
opdat zij die uitwerpen, en
niet vermochten zij het.

19.En zich toebuigend zegt hij
hen: o wantrouwige geschiedronde*,
tot wanneer zal ik bij jullie
geschieden? Tot wanneer zal
ik uithouden jullie?

20.Draag hem tot mij, en zij

*Gr.genos = Hebr. DóW

⁷² Deze paar woorden staan net zo in de Griekse versie van de LXX in Mal.3:23. Het werkwoord 'weer aanstellen' is de vertaling van het Hebreeuwse ShuWB is 'keren'.

⁷³ Het Griekse werkwoord dat hier staat betekent in eerste instantie 'samen zoeken'; het wordt in veel vertalingen nodeloos negatief geïnterpreteerd: twisten SV, redetwisten(NBG), twistgesprek(NB). De NBV heeft discussiëren en dat is beter, hoewel ook dat woord gemakkelijk negatief kan worden uitgelegd. Het gaat om samen zoeken naar een antwoord of een oplossing. De vertalers (en uitleggers) laten zich hier leiden door de veronderstelling dat de kring om Jezus (en Jezus) per definitie tegenover de schriftkenners en de farizeen staat.

droegen hem tot hem.

En hem ziende deed de beluchting stuip trekken hem, en vallend op het land wentelde hij zich schuimbekkend.

21.En hij bevroeg zijn omvamende, hoeveel tijd* geschiedt er dat dit geschiedt aan hem?

*Gr.chronos

En hij sprak: vanaf kindsheid.

22.En dikwijls ook naar het vuur wierp hij hem en naar water, opdat hij teloor zou doen gaan hem. Maar als jij ertoe kracht hebt, help* ons, hebbend moederschoot* voor ons.

*Gr.boètheoo = Hebr. NgáZàR

*Gr,splangnai = Hebr.RæChàMieM

23.En Jezus sprak tot hem: indien ik ertoe de kracht heb, alle (dingen)(zijn) bekrachtbaar voor wie vertouwt.

24.Regelrecht schreeuwend zei de omvamende van het kind: ik vertrouw, help mij met het wantrouwen.

25.En Jezus ziende dat samen toeloopt de krieolmenigte, omwaardeerde de beluchting de onreine zeggend aan hem: praatloze en stomdove beluchting, ik zet jou ertoe aan, kom uit uit hem en kom niet meer in naar hem.

26.En schreeuwend en stuip trekkend kwam hij uit en hij geschiedde als een lijfdode*, zodat allen zeiden dat hij gestorven was.

*Gr.nekros

27.Maar Jezus hard vattend* zijn hand, deed opstaan hem en hij stond op.

*Gr.krateoo = Hebr.CháZàQ

28.En binnengekomen in zijn huis bevroegen zijn leerlingen uit eigen beweging hem: om wat hadden wij niet de kracht hem uit te werpen?

38

29.En hij sprak tot hen: Deze geschiedronde heeft in niets kracht eruit te komen, tenzij in gebed.

39

30. En vandaar weggekomen,
ging hij verder heen door
Galilea, en niet wilde hij, dat
iemand het volkènde.

31. Want hij leraarde zijn leerlingen
en hij zei hen, dat de stichtzoon
van de menselijke wordt overgeleverd⁷⁴
aan handen van menselijken, en
zij zullen hem vermoorden*, en
vermoord geworden zal hij na drie
dagen opstaan*.

*Gr. apokteinoo=Hebr. HáRàG

*Gr. anistèmi=Hebr. QuWM

32. Maar zij volkènden niet het
inbrengwoord* en zij ontzagen zich
hem na te vragen.

*Gr. rèma = (ook) Hebr. DáBhÁR

40

33. En hij kwam naar Kapharnaüm.
En in het huis geschiedend, vroeg hij
hen na: wat op de neemweg*
berekenden* jullie?

*Gr. hodos = Hebr. DèRèK

34. Maar zij zwegen*, want onder
elkaar berekenden zij op de neemweg
wie de grotere (is).

35. En neerzittend stemde hij aan⁷⁵
de twaalf en hij zei hen: indien
iemand (als) eerste* wil geschieden,
zal hij geschieden (als) de laatste*
van allen en (als) bedienaar* van
allen.

*Gr. prootos=Hebr. RéAShíeJT

*Gr. eschatos=Hebr. AáChàR

36. En nemend een kind deed hij het
staan in het midden van hen
en de armolten heen geslagen
hebbend om hem sprak hij tot hen:

37. Wie maar één-enkele* van
zodanige kinderen zal ontvangen
in mijn naam, ontvangt mij;
en wie maar mij ontvangt, niet
mij ontvangt hij, maar die afzendt
mij.

*Gr. eis = Hebr. AèChàD

38. Voor hem beweerde Johannes:
leraar, wij hebben gezien iemand

⁷⁴ Letterlijker: overgegeven. Het Griekse werkwoord 'paradidomi' is in de LXX vrijwel de vaste vertaling van het Hebreeuwse NáThàN = geven, evenals trouwens het Griekse 'didomi'. Het Griekse zelfst. naamwoord 'paradosis' komt in de LXX niet voor, maar wel in het NT en duidt zowel de acte van het overleveren aan als wat overgeleverd wordt. Het Nederl. 'overgeven' c.q. 'overgave' heeft een andere strekking. Daarom laten we bij de vertaling van 'para-didomi' de Griekse concordantie binnen het NT (enigszins) los, ook om die bij de vertaling van 'didomi' te kunnen bewaren. Het is van het grootste belang het Griekse 'paradidomi' overal met 'overleveren' te vertalen, ook daar waar over Judas' handelen t.o.v. Jezus met dit woord gesproken wordt!

⁷⁵ Vgl het Nederlandse 'aan-spreken'.

die in jouw naam demonen
uitwerpt, die ons niet volgt,
en wij verhinderden hem,
omdat hij niet volgt ons.

39. Maar Jezus sprak: verhindert
hem niet; want niemand geschiedt
er die maakt een kracht op mijn
naam, en zal de kracht hebben
ijlings* kwaads te zeggen van mij.

*Gr. tachus=Hebr. MáHàR

40. Want wie niet ten nadele⁷⁶
geschiedt van ons, geschiedt
ten voordele⁷⁷ van ons.

41. Want wie maar doet drinken
jullie een drinkbeker water
in de naam, dat jullie van Christus
geschieden, op trouwe* ik zeg
jullie, dat niet teloor gaat zijn
beloning.

*Gr. amèn = Hebr. AæMèN

42. En wie maar doet struikelen*
één-enkele van deze kleinen*
die vertrouwen, meer prachtig
geschiedt het voor hem, indien
omligt een molensteen van een
ezelsmolen om zijn hals* en
hij geworpen is in de zee.

*Gr. skandalizoo=Hebr. KáSàL

*Gr. mikros= (hier)Hebr. QáThóWN

43. En indien doet struikelen jou
jouw hand⁷⁸ stoot af haar;
prachtig geschiedt dat jij gemankeerd
inkomt naar het leven, anders dan
twee handen hebbend afkomt
naar het helse*, naar het vuur
dat onuitdoofbaar*(is).⁷⁹

*Gr. trachulos=Hebr. TsoWéAR

*Gr. geenna=Hebr. GeHiNNoM

⁷⁶ Het Griekse 'kata' met de tweede naamval betekent 'omlaag', 'omlaag brengend', overdr. 'ten nadele van'.

⁷⁷ Het Griekse 'huper' met de tweede naamval betekent 'naar boven (brengend)' overdr.: 'ten voordele van'.

⁷⁸ Voor het verstaan van deze uitspraak en de hierna volgende is het weer voorwaarde te beseffen dat de lichaamsbeleving in dit tij van de wereldgeschiedenis volledig verschilt van die van het huidige tij. Voor de mensen in het bijbelse tijd, het tij van Jezus dus, heeft de mens geen lichaam, maar ieder mens is zijn lichaam, of beter zijn lichaamziel (Hebr. NèPhèSh; Grieks. psuchè). De organen in zij romp, het hart als eerste, maar ook de levr en de nieren, ook en juist het vet sturen (zelf aangestuurd door de beluchting de pneuma, de RuWàCh) de andere leden (het Nederlandse 'ledemaat' kan hier beter vermeden worden; het daarvan ooit afgeleide 'lidmaat' laat het al horen) aan tot handelen: handen, voeten, ogen oren. Maar die leden hebben ook een eigen wil en beslissingsmacht. Het zielelichaam, ofwel de lichaamziel is een coöperatie van zelfstandigen, met een eigen verantwoordelijkheid. Het brein als volstrekt sturend orgaan was onbekend – ofwel: bestond niet (voor hen?). Alleen met deze kennis, die wij ons nu nauwelijks of niet meer eigen kunnen maken, krijgen deze en de volgende uitspraken van Jezus een correcte interpretatie. Voor wie eenmaal weet hebben van een sturend brein, worden deze adviezen een absurd anachronisme. Maar ze brengen ons ontegenzeggelijk in een tij van de wereldgeschiedenis, dat tegelijk voorgoed voorbij en onmisbaar is voor een adequate ethiek voor ons leven nu.

⁷⁹ Zowel in de SV als in de NBG(1951) is er een regel tussen vierkante haken toegevoegd, die in latere handschriften wel voorkomt, maar in oudere niet, nl.: waar hun karmoosijnworm niet sterft en het vuur niet dooft. De 'karmoosijnworm' komt in de LXX meer dan eens voor en b.v. in Ex.16: 20 en 24, waar deze worm het manna

45. En indien jouw voet doet
struikelen jou, stoot af hem;
prachtigs geschiedt, dat jij
inkomt naar het leven hinkend*,
anders dan de twee voeten
hebbend geworpen wordt naar het
helse.⁸⁰

*Gr. Choolos=Hebr. PèSàCh

47. En indien jouw oog doet
struikelen jou, werp weg het;
prachtigs geschiedt, dat jij
zonder oog inkomt in het koninkrijk
van God, anders dan twee ogen
hebbend geworpen wordt in het
helse,

48. waar de karmozijnworm* niet
sterft en het vuur niet gedooft
wordt.⁸¹

*Gr. skoolèx=Hebr. TóWLàNg

49. Alieder immers zal met vuur
gezouten worden.

50. Prachtig (is) het zout; maar indien
het zout zouteloos zal geschieden,
waarin zullen jullie iets klaar maken?
Houdt in jullie zelf zout en houdt
vrede bij elkaar.

41

10.1. En daarvan opgestaan komt hij
naar de gebiedsgrenzen* van Judea
en het oversteekse van de Jordaan
en samen gaan heen wederom
krioelmenigten bij hem, en als gewoonlijk
leraarde hij wederom hen.

* zie Mt. 19:1-9

*Gr. orion = Hebr. GeBuWL

2. En erbij gekomen vroegen na
de pharizeeërs hem of er bevoegdheid is
voor een man om van een vrouw zich
los te maken, hem beproevende.

3. En hij zich toe buigend sprak tot hen:
wat heeft aan jullie geboden Mozes?

bederft. In de uitgave van het Griekse NT van Nestle, die we hier volgen, is deze regel vs 44; vandaar de onregelmatige telling. In de NBV is deze regel niet meer opgenomen en is de telling aangepast.

⁸⁰ Ook is in de SV en de NBG 1951 een regel toegevoegd, nl.: in het vuur dat onuitdooftbaar (is). In de uitgave van Nestle is dat vs 46.

⁸¹ Dit is een citaat van Jes. 66:24, met dezelfde woordkeuze als die in de LXX, maar voor de vertaling van de Hebreeuwse werkwoordsvormen is in Mattheus gekozen voor het praesens (de tegenwoordige tijd) en in de LXX voor het futurum (de toekomstige tijd). De Hebreeuwse werkwoordsvormen geven daarover geen uitsluitel. Deze woorden staan aan het slot van het boek Jesaja. Daar gaat het over de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, waar Israël in vrede wonen zal. De stichting daarvan betekent meteen een gericht over de afvalligen en de verwaanders; voor hen is er geen toekomst. Jesaja spreekt hier over de dingen die komen, het latere. Het is zeer de vraag of hier sprake is van een 'einde van de geschiedenis', zoals dat in de latere apocalyptische teksten zo sterk beklemtoond wordt. En ook die teksten dienen ter bemoediging van wie – als Jezus – de wegen van liefde en gerechtigheid proberen te vinden en te begaan.

4. En zij spraken: Mozes vaardigde uit een staafboek van afstandname* te schrijven en zich los te maken⁸².

*Gr. apostasion=Hebr. KeRieTóWT

5. Maar Jezus sprak tot hen: om de stijfhartheid van jullie heeft hij geschreven voor jullie dit gebod*.

*Gr. entolè=Hbr. MieTs'WaH

6. En vandaan van het vooraangaande van de schepping* heeft hij draagman*

*Gr. ktisis: niet in de LXX!

*Gr. arsen = Hebr. ZàKhàR⁸³

*Gr. thèlus = Hebr. NeQáBáH⁸⁴

en zoogvrouw* gemaakt hen.

7. vanwege dit zal achterlaten een mens de omvamende en de moederende,

8. en geschieden zullen zij tweeën tot één-enkel vlees⁸⁵;

zodat zij niet meer geschieden (als) twee maar één-enkel vlees.

9. Wat nu God samengejukt heeft, moet een mens niet afzonderen.

10. En in huis vroegen de leerlingen wederom hem na.

11. En hij zegt aan hen: wie zich losmaakt van zijn vrouw en huwt een andere, pleegt echtbreuk bij haar.

12. En indien zij, zich losmaakt hebbend van haar man, een ander huwt, pleegt echtbreuk.

* zie Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-18

13. En zij droegen aan kinderen opdat hij zou betasten hen.

14. Maar de leerlingen omwaardeerden hen. Maar Jezus (dit)ziende gispte hen en sprak tot hen: duwt toe de kinderen om te komen bij mij, verhindert hen niet; want aan zodanigen geschiedt het koningschap van God.

15. Op trouwe ik zeg jullie, wie niet aanneemt* het koningschap van God zoals een kind, niet zal hij binnenkomen daarin.

*Gr. dechomai = (hier) Hebr. LáQàCh

⁸² Hier wordt verwezen naar Deut. 24 vs 1 e.v. .

⁸³ = aanhaker: in dit Hebr. woord klinkt de aanduiding van het geslacht door. Het Griekse woord kent ook een verwijzing naar een activiteit.

⁸⁴ = inboorbaar: in dit Hebr. woord klinkt de aanduiding van het vrouwelijk geslacht door. Dat geldt ook voor het Griekse woord. De vertaling 'man' of 'mannelijk' en 'vrouw' of 'vrouwelijk' laat noch het Hebreeuwse noch het Griekse idioom horen.

⁸⁵ Jezus citeert hier Gen. 2:24 Mattheüs vertaalt letterlijk volgens de Griekse tekst van de LXX. Daar staat, net als in het Hebreeuwse origineel, nog een tussen zin: "en hij zal aanleven de vrouw zijner". In de oudste handschriften van het NT ontbreekt deze zin, in latere is hij toegevoegd. De Statenvertalers hadden alleen die latere handschriften tot hun beschikking.

16.En in de armholte sluitend hen, zegende hij in, stellend de handen op hen.

42

17.En toen hij heen ging op de neemweg*, deed een-één-enkele, snel toegelopen en een knieval gemaakt, navraag bij hem:

leraar goed, wat moet ik maken, opdat ik leven wereldlang als wettig aandeel krijg?

18.En Jezus sprak tot hem:

waarom zeg jij 'goede'? Niemand (is) goed tenzij één-enkele God.

De geboden volkèn jij: **niet zul jij moorden***, **niet zul jij echtbreken**, **niet zul jij stelen**, **niet zul jij leugen getuigen**, niet zul jij ondegelijk maken, **waardeer je omvamide en je moederende.**⁸⁶

20.Maar hij beweerde aan hem:

leraar, dat alles heb ik waar gehouden* vanaf mijn jonkheid.

21.En Jezus hem aangekeken hebbend beminde hem en sprak tot hem:

één-enkel(ding) doet jou laat achter blijven: vaar heen, verkoop zoveel als je hebt, en geef aan armen*, en je zult hebben een voorraad* in de hemel en ga je gang* volg mij.

22.Maar hij, droevig geworden op het inbrengwoord* kwam weg pijn hebbend, hij geschiedde immers (als) hebbend veel verworvenheden*.

23.En Jezus rond kijkend zegt aan zijn leerlingen: hoe moeilijk komen zij die gebruiksgelden hebben in het koninkrijk van God binnen.

24.En de leerlingen verbaasden zich op zijn inbrengwoorden. Maar Jezus, zich wederom toebuigend, zegt aan hen: borelingen*,hoe moeilijk geschiedt het binnenkomen in het koninkrijk van God; arbeidsmakkelijker geschiedt het doorkomen van een kameel door het gaatje van de naald dan

zie Mt.19:16-30, Lc.18:18-30 κ-29

*Gr.hodos = Hebr. DèRèK

*Gr.phoneuoo = (hier)Hebr.HàRàG

*Gr.phulattoo = Hebr. ShàMàR

*Gr.ptoochos = Hebr. DàL

*Gr.deuro = hebr. LeKieJ

*Gr.logos = Hebr. DáBháR

*Gr.ktamai = Hebr. QáNáH

⁸⁶ Hier wordt Ex.20:12-16 geciteerd en Deut.5:16-20, volgens de Griekse vertaling van de LXX. Maar na "jij zult niet leugengetuigen, is een verbod toegevoegd, dat een nadere uitleg lijkt te zijn van het voorafgaande.

het binnenkomen vaneen rijke
in het koninkrijk van God.

26. En zij raakten te over getroffen
zeggende bij zichzelf: en wie
heeft de kracht om bevrijd* te
worden?

*Gr. sooizoo = Hebr. JáShàNg

27. Hen aankijkend zegt Jezus:
van de kant van de mensen
krachteloosheid, maar niet van
de kant van God: **alle** (dingen)
(zijn) immers **in kracht van de
kant van God.**⁸⁷

28. Vooraan ging Petrus om
te zeggen aan hem: zie wij hebben
weggeduwd alles en zijn jou gevolgd.

29. Jezus beweerde: op trouwe*
ik zeg jullie, niemand geschiedt er
die weggeduwd heeft huis of broeder-
verwanten of zusterverwanten of
moederende of omvamende of
borelingen of velden vanwege mij
en vanwege de goednieuwsboodschap,
30. indien hij niet aanneemt het
honderdvoudige nu in dit tij* huizen
en broederverwanten en zusterverwanten
en moederenden en borelingen en
velden samen met de vervolgingen,
en in de wereltijd die komt leven
wereldlang.

*Gr. amèn = Hebr. AámèN

31. Maar vele eerderen zullen geschieden
(als)lateren* en de lateren (als)eerderen.

32. En zij geschieden op de neemweg
omhoogtreidend naar Jeruzalem, en
Jezus geschiedde vooraan voerend hen
en zij verbaasden zich, maar zij die
volgden hadden ontzag, en terzijde
nemend wederom de twaalf ging hij
vooraan tot hen te zeggen de (dingen)
die aanstaande waren om op te treden
voor hem, nl. zie wij treden omhoog
naar Jeruzalem, en de stichtzoon van
de menselijke zal worden overgeleverd
aan de vooraangaande priesters en
aan de schriftkenners, en zij zullen

*Gr. kairos

⁸⁷ Hier zinspeelt Jezus op Gen.18:14, waar Sara te horen krijgt: “*Is -(te)wonderlijk-aan ’t-zijnvandaan-van-die-JHWH-van-Israël een-inbreng*”; op Job 42:2: “*ik-volkèn ja~de-al-afheid ben-jij-aan ’t-aankunnen*”, en op Zach.8:6, waar in de Hebr. tekst dezelfde woorden staan als in Gen.18:14, maar in de Griekse vertaling van de LXX het Griekse ‘adunatos’ gebruikt wordt, dat ook hier staat.

veroordelen hem tot sterven
en zullen overleveren hem aan
de naties.

34.En zij zullen hem bespelen
hem bespugen en hem geselen
en vermoorden, en na drie dagen
zal hij opstaan.

35.En tot hem heen gaan Jakobus
en Johannes, stichtzonen van
Zebedaeus, zeggende aan hem:
Leraar wij willen dat jij wat
wij ook maar wensen zult maken
voor ons.

κ-30

36.En hij sprak tot hen: wat willen
jullie moet ik maken voor jullie?

37.En zij spraken tot hem: Geef
aan ons dat wij, één-enkele* bij jou
aan de rechter (zijde) en één-enkele
aan de linker neerzitten in jouw
dunkzwaarte.

*Gr.eis = Hebr. AèChád

38.Maar Jezus sprak tot hen: Niet
volkènnen jullie wat jullie wensen;
hebben jullie de kracht te drinken*
de drinkbeker die ik drink, of met de
dompeling waarmee ik gedompeld*
word gedompeld te worden?

*Gr.pinoo = Hebr. SháTáH

*Gr.baptizoo = Hebr. TháBhàL

39.Maar zij spraken tot hem: wij hebben
de kracht. Maar Jezus sprak tot hen:
de drinkbeker die ik drink zullen jullie
drinken en met de dompeling, waarmee
ik gedompeld wordt zullen jullie gedompeld
worden;

40. maar het neerzitten aan mijn
rechter (zijde) of aan mijn linker niet
geschiedt't (als) een geven van mij, maar (is)
voor gereed gemaakt.

41.En de tien (dit) gehoord hebbend
gingen vooraan te gispèn over Jakobus
en Johannes.

42.En hen bijgeroepen hebbend zegt
Jezus hen: Jullie volkènnen te gispèn over
Jakobus en Johannes.

42.En hen bijgeroepen hebbend zegt
Jezus hen: Jullie volkènnen dat zij
die de dunk hebben te gaan vooraan
de naties, machtig zijn over hen en
de groten bevoegd zijn over hen.

43.Niet alzo geschiedt het bij jullie.
Maar wie groot wil geschieden bij jullie,

zal geschieden (als) jullie bedienaar*
 en wie maar zou willen bij jullie
 (als)eerste te geschieden, zal (als)
 aller heerdienaar* geschieden,
 45.En de stichtzoon van de menselijke
 kwam immers niet om bediend te worden,
 maar om te bedienen en om te geven
 zijn lichaamziel (als)lossing op de
 drukplek* van velen.

43

46.En zij komen naar Jericho. En toen
 hij heenging vandaan van Jericho en
 zijn leerlingen en een krioelmenigte
 aan de maat, de stichtzoon van Timaeus,
 Bartimeüs, blind (als)wensbedelaar,
 zat neer langs de neemweg*.

47.En gehoord hebbend dat Jezus de
 Nazarener er geschiedt, ging hij vooraan
 te schreeuwen en te zeggen:

48.Stichtzoon van David Jezus,
 wees barmhartig* voor mij.
 En hem omwaarderend⁸⁸ (zijn er) velen,
 opdat hij zou zwijgen*. Maar hij
 schreeuwde veel meer: Stichtzoon
 van David wees barmhartig voor mij.

49.En staande blijvend sprak Jezus:
 be-stemt hem; en zij be-stemmen
 de blinde zeggende aan hem:
 houd moed, sta op, hij be-stemt jou.

50.En hij afwerpend zijn gewaad
 weer op voeten, kwam tot Jezus.

51.En zich toebuigend naar hem
 sprak Jezus: Wat , wil jij, moet ik
 maken? En de blinde sprak tot hem:
 rabbouni dat ik weer zal kijken.

52. En Jezus sprak tot hem: vaar heen
 jouw vertrouwen heeft jou bevrijd.
 En regelrecht keek hij weer en hij
 volgde hem op de neemweg.

44

11.1.En als zij lijfna zijn bij
 Jeruzalem bij Bethphagè en Bethanië
 bij de berg der olijven, zendt hij af
 twee van zijn leerlingen

*Gr.diakonos = Hebr.ShàRàT

*Gr.doulos = Hebr. NgèBhèD

*Gr.anti = Hebr. TáChàT

κ-31

*Gr.hodos = Hebr. DèRèK

*Gr.eleoo = (hier) Hebr.RáChàM

*Gr.sioopaoo = Hebr. ChàRàSh

*Gr.phoneoo

zie: Mt.21:1-9; Lc.19:29-38 κ-32

[Joh.19:12-16]

⁸⁸ Het Griekse werkwoord epitimaoo komt in de LXX weiniog voor en is dan meestal de vertaling van het hebr. GáNgàR en dat betekent 'schelden'. Voor het NT hebben we ervoor gekozen de Griekse concordantie te laten horen. Het Griekse woord 'timè' kan met 'waarde' vertaald worden. Het gaat hier dus om 'iets niet kunnen waarden', vandaar de keuze voor 'omwaarden'.

2.en zegt hen: vaart heen naar het dorp dat (is) tegenover jullie, en regelrecht binnengaande daarin, zullen jullie vinden een ezel gekneveld* waarop niemand van de mensen nog heeft gezeten.

*Gr.deoo= Hebr. AáSàR

3.En indien iemand jullie aanspreekt: waarom maken jullie dit? Spreekt: de machtiger heeft aan hem behoefte,
4.en regelrecht zendt hij af hem wederom hierheen; en zij kwamen weg en zij vonden een ezel gekneveld bij een deur buiten bij de rondweg, en zij maken los hem.

5.En sommigen van die daar stonden zeiden tot hen: wat maken jullie, losmakend de ezel?

6.En zij spraken zoals sprak Jezus.

7.En zij duwden af hen en zij dragen aan de ezel bij Jezus, en zij werpen erop voor hem hun gewaden en hij zat neer op hem.

8.En velen spreidden hun gewaden op de neemweg*, en anderen meien⁸⁹, afgestoten hebbend,

*Gr.hodos = Hebr. DèRèK

9.en zij die vooraan voeren en zij die volgen, schreeuwden:

hosanna,

10.ingezegend *die komt in naam van machtiger,⁹⁰

*Gr.eulogeo = Hebr.BáRàK

ingezegend het komende koningschap(-rijk) van onze omvamede David.

Hosanna in de oppersten.

11.En binnen komen zij in Jeruzalem naar de tempel. En rondgekeken hebbend alle (dingen), omdat laat reeds geschiedde het uur, kwam hij heen naar Bethanië samen met de twaalf.

45

12.En de volgende morgen, toen zij uitkwamen vandaan van Bethanië, hadden zij honger*.

*Gr.peinaoo=Hebr.RóNgàB

13.En ziende een vijgenboom van verre, die heeft loofbladeren, kwam hij of hij dus

⁸⁹ Met dank aan de Statenvertaling. Een 'mei' is een ouder en vooral zuidnederlands woord voor een bloeiende bladertak. Het Griekse woord dat hier staat (stibas) komt alleen hier maar voor, daarom is dit woord gekozen als vertaling.

⁹⁰ Deze woorden komen uit de Griekse vertaling in de LXX van psalm 118(in de LXX 117) vs 26. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst luidt (zie BAND III.2): "*ingezegend die-komt in-naam-van die-JHWH-van-Israel*". Hier staat 'kuriós' zonder lidwoord. Juist zo herinnert deze titel sterk aan de naam JHWH.

iets zou vinden daarin.

En gekomen daarbij vond hij niets tenzij loofbladeren, want niet geschiedde het tij* van de vijgen.

*Gr.kairos = Hebr. NgéT.

14.En zich toe buigend sprak hij tot hem: niet meer in de wereldtijd eet iemand uit jou een vrucht.

En zijn leerlingen hoorden toe.

15.En zij kwamen in Jeruzalem.

En binnengekomen in de tempel ging hij vooraan om uit te werpen de verkopers* en de marktkopers in de tempel, en de tafels van de geldwisselaars en de zitplaatsen van de verkopers van duiven keerde hij om.

*Gr.pooleoo = Hebr. MáKàR

16.En niet verduwde hij, dat iemand heendroeg gerei* door de tempel.

*Gr.skeuos = Hebr/ KeLieJ

17.En hij leraarde en zei tot hen: is niet geschreven dat

mijn huis een huis van gebed geroepen zal worden voor al-af de naties*?⁹¹

*Gr.ethnos = Hebr.GóWJ

Maar jullie hebben van hem gemaakt een grot van rovers.⁹²

18.En de vooraangaande-priesters en de schriftkenners hoorden toe en zij zochten hoe hem te loor te laten gaan; want zij hadden ontzag voor hem, want al-af de krioelmenigte raakte getroffen bij zijn leer.

19.En toen het laat geworden was, gingen zij heen buiten de stad.

20.En langsgaandevroeg zag hij de vijgeboom, uitgedroogd vanaf de wortel.

21.En het indachtig geworden zegt Petrus hem:

22.Rabbi*, zie de vijgenboom, die jij vervloekte is uitgedroogd, En zich toe buigend zegt Jezus hen:

⁹¹ Deze woorden komen letterlijk voor in de Griekse vertaling van de LXX van Jes.56:7. Maar in de Hebreeuwse tekst staat NgàMMieJM en dat betekent, genotenvolken, en niet het woord GóWJieM, dat meestal met het Griekse 'ethnè' wordt vertaald en 'natie' betekent. Dat is een opvallend verschil tussen de Hebreeuwse tekst en de Griekse vertaling. Omdat het Griekse 'ethnè' ook in het NT die pregnante betekenis, van 'naties' heeft (de gebruikelijke vertaling 'heidenen' kan beter vermeden worden; en die wordt hier dus ook vermeden!), houden we dat woord hier aan. De tempel van Israël in Jeruzalem als een gebedshuis voor . . . de naties – of toch de volken?

⁹² Deze woorden staan letterlijk in de Griekse vertaling van de LXX in Jer.7:11, en ze komen overeen met de Hebreeuwse woorden. Maar het Griekse woord 'lèistès', dat in het algemeen met 'rover' wordt vertaald (ook hier in de meeste vertalingen), is in de LXX de vertaling van een Hebreeuws woord, dat 'openrijten' betekent. Daarui valt misschien te verklaren, dat in de oudere versies van de SV hier 'moordenaars' staat.

hebt vertrouwen op God.

23. Op trouwe ik zeg jullie, dat wie zou spreken tot deze berg: word opgepakt en word geworpen in de zee, en niet beoordeelt hij zich in zijn hart, maar hij vertrouwt, dat wat hij bepraat geschiedt, het zal geschieden voor hem.

24. Daarom zeg ik jullie, alles zoveel jullie zullen bidden en wensen*, vertrouwt dat jullie ('t)aannemen, en het zal geschieden voor jullie.

*Gr. aiteoo = Hebr. SháAàL

25. En wanneer jullie staan biddende, verduwt indien jullie iets hebben tegen iemand, opdat ook de omvamende van jullie die(is) in de hemelen, verduwt voor jullie de afvalligheden* van jullie.

κ-34

*Gr. paraptooma = Hebr. PèShàNg

(26⁹³)

27. En zij komen wederom naar Jeruzalem. En als hij in de tempel rond schrijdt, komen naar hem de vooraangaande priesters en de schriftkenners en de ouderlingen, en zij zeiden tot hem:

κ-35

28. In hoedanige bevoegdheid maak jij deze (dingen)? Of wie heeft jou gegeven deze bevoegdheid, opdat jij deze (dingen) maakt?

29. Maar Jezus sprak tot hen: ik zal navraag doen bij jullie over één-enkel inbrengwoord*, en buigen jullie je toe naar mij, en ik zal zeggen in hoedanige bevoegdheid ik deze (dingen) maak.

*Gr. logos = Hebr. DáBhÁR

30. Geschiedde de dompeling van Johannes vandaan van de hemel of vandaan van de mensen?

⁹³ Vs 26 is waarschijnlijk een latere toevoeging. Hij luidt zo: "Maar indien jullie (ze) niet verduwen, ook niet de omvamende van jullie die (is) in de hemelen zal verduwen de afvalligheden van jullie". In de oudste handschriften komt deze regel niet voor. Maar juist deze latere handschriften hebben tot in de 19de eeuw als basis gediend zowel voor de Vulgata, de oude Latijnse vertaling van de bijbel, als latere vertalingen, zoals de Statenvertaling. Ook de NBG-vertaling van 1951 heeft deze regel, maar dan wel tussen haken. Omdat de indeling in verzen zoals die nu gebruikelijk is ook uit die tijd stamt, is daardoor een vs 26 aanwezig. Om niet de hele telling verder te moeten veranderen, heeft men dat zo gelaten. De NBV heeft deze regel weggelaten, de NB heeft deze regel opgenomen en ook zonder haken.

Buigt-je toe naar mij.

31.En zij berekenden* onder elkaar zeggende: Wanneer wij zouden spreken: vandaan van de hemel, zal hij zeggen: door wat hebben jullie hem niet vertrouwd.

32.Maar indien wij zouden spreken: vandaan van de mensen zij hadden ontzag voor de krioelmenigte; want allen hielden Johannes dat hij geschiedecht (als) profeet geschiedde.

33.En zich toe buigend naar Jezus zeggen zij: Niet volkènnen wij ('t). En Jezus zegt hen: niet zeg ik jullie in hoedanige bevoegdheid ik maak deze (dingen).

12.1.En hij-ging vooraan tot hen in vore-stellingen te praten.
Een mens **plantte***
een gaarde*
en stelde rondom een ommuring*
en groef* een perskuip en
huisstichtte een toren*⁹⁴

en gaf hem af aan akkerbouwers en was van (familie-)huis.

2.En hij zond af tot de akkerbouwers in het tij* een heerdienaar**, opdat hij van de kant van de akkerbouwers aannam vandaan van de vruchten van de gaarde.

3.En hem genomen hebbend takelden zij hem toe en zonden hem af loos*.

4.En wederom zond hij af tot hen een andere heerdienaar en ook die sloegen zij het hoofd en deden onwaardig.

5.En een ander zond hij af; en die vermoordden* zij en vele anderen, die zij toetakelden danwel vermoordden. Nog een-één-enkele* had hij een stichtzoon bemind.

6.Hij zond af hem de laatste tot hen zeggend (dit): zij zullen zich omdraaien voor mijn stichtzoon.

*Gr.dialogizoo=Hbr.CháShàB

Zie: Mt.21:33-46 en Lc.20:9-19

*Gr.phuteuoo = Hebr.NáThàNg

*Gr.ampeloon = Hebr. KèRèM

*Gr.phragmon = Hebr. GèDèR

*Gr.orusoo = Hebr. KÁRÁH

*Gr.purgon = Hebr. MieG'DáL=grotert

*Gr.kairos; **Gr.doulos = Hebr.

[NgèBhèD.

*Gr.kenos = Hbr. RéJQ

*Gr.apokteinoo = Hebr. HáRàG

*Gr. eis = Hebr. AèCháD

⁹⁴ Hier citeert Jes. 5:2, niet letterlijk volgens e LXX, maar wel met dezelfde bewoordingen. Ook de profeet Jesaja vertelt hier een gelijkenis over Israël. Wat Jesaja hier zegt, vult wat Jezus hier en in de parallelteksten in Mt en Lc zegt.

7. Maar die akkerbouwers spraken tot elkaar (dit): hij geschiedt (als) wettig aandeelhebbend. Daarom moeten wij vermoorden hem, en van ons zal geschieden het wettig aandeel; en hem genomen hebbend vermoordden zij hem.

8. En zij wierpen eruit hem buiten de gaarde*.

*Gr. ampeloon = Hebr. KèRèM

9. Wat zal maken de machtiger met de gaarde? Hij zal komen en teloor doen gaan de akkerbouwers en hij zal geven de gaarde aan anderen.

10. Dit geschrevene hebben jullie niet opgelezen:

De steen* waaraan geen gewicht gaven de-huisbouwers, deze is geschied tot eerstdeel* van een hoekwende*;

*Gr. lithos = Hebr. AèBhèN

*Gr. kephalè = Hebr. RaoWSh

*Gr. goonia = Hebr. PieNNáH

11. van de kant van de machtiger geschiedde dit en het geschiedt verwonderlijk in onze ogen*?⁹⁵

12. En zij zochten hem hard te vatten en zij hadden ontzag voor de krioelmenigte; want zij volkènden dat hij tot hen de vore-stelling sprak; en hem weggeduwd hebbend kwamen zij weg.

47

13. En af zenden zij tot hem sommigen van de Pharizeeërs en van de Herodianen opdat zij hem zullen overheersten* met een inbrengwoord*.

zie: Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26 κ-37

*Gr. agreuoo = Hebr. LáKàD

*Gr. logos = Hebr. DáBhár

14. En gekomen zeggen zij hem: leraar, wij volkènnen dat jij (als) een-waarachtige geschiedt en niet heb jij belang, bij niemand; niet immers kijk jij naar de vertegenwending* van mensen, maar in waarachtigheid leer jij de neemweg van God; is men bevoegd om te geven cijnsgeld*

*Gr. kensos = Lat. census (= cijns)

⁹⁵ Hier wordt de bekende tekst uit Psalm 118:22 geciteerd, precies volgens de Griekse vertaling zoals die te vinden is in de LXX (Ps. 117:22). De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst luidt als volgt (zie BAND III,2): *“De steen schofferen de-stichters; zij-geschiedt: tot-het-eerstdeel-van het-wende-punt. Vandaan-van-bij die-JHWH-van-Israël geschiedt deze; zij is-wonderlijk in-de-wel-ogen-mijner.”*

aan de keizer of niet? Moeten wij geven of niet geven?

15. Maar hij volkennend van hen de geveinsdheid, sprak tot hen: Waarom stellen jullie mij op de proef*? Draagt aan voor mij een dinarion, opdat ik het zie.

*Gr. peirazoo=Hbr. NáSàH

16. En zij droegen die aan. En hij zei hun: van wie (is) deze beeltenis* en het opschrift? En zij spraken tot hem: van de keizer.

*Gr. eikoon=Hbr. tsèLèM

17. En Jezus sprak tot hen; de (dingen) van de keizer geeft terug aan de keizer, en de (dingen) van God aan God. En zij verwonderden zich over hem.

18. En de Sadduceeën komen tot hem, die zeggen, dat er geen opstanding geschiedt.

En zij vroegen hem zeggende:

19. Mozes heeft geschreven aan ons dat

indien iemands broederverwant sterft en achterlaat een vrouw en niet afduwt een boreling, dat zijn broederverwant moet nemen de vrouw en moet doen opstaan kiemsel voor zijn broederverwant.⁹⁶

zie: Mt.22:23-33; Lc.20:27-38 κ-38

20. Zeven broederverwanten geschieden. En de eerste nam een vrouw en gestorven heeft hij geen kiemsel afgeduwd.

21. En de tweede nam haar, ook hij stierf niet achterlatend kiemsel; en de derde evenzo.

22. En de zeven hebben niet afgeduwd kiemsel. (als) Laatste van allen stierf ook de vrouw.

23. In de opstanding, wanneer zij opstaan, van wie van hen geschiedt de vrouw? Want de zeven hebben haar (tot)vrouw.

24. Aan hen beweert Jezus: tuimelen jullie niet daardoor omdat jullie niet volkennen

⁹⁶ Hier wordt verwezen naar Deut.25:5 e.v.; deze passage wordt hier niet letterlijk geciteerd naar de Griekse tekst in de vertaling van de LXX, maar de bewoordingen komen wel overeen.

de schriften en de kracht van God?

25. Wanneer zij bij de lijfdoden*
vandaan opstaan, zullen zij niet
huwen en niet gehuwd worden, maar
zij geschieden zoals de bodewerkers*
in de hemelen.

*Gr. nekros

*Gr. angelos = Hebr. MàL'AàK

26. Maar omtrent de lijfdoden dat zij
tot opstaan gebracht worden, niet
hebben jullie op-gelezen in het staaftboek*
van Mozes bij de sinaïdoorn*, hoe sprak
tot hem God, zeggende:

*Gr. biblion = Hebr. SèPhèR

*Gr. batos = Hebr. SieNÁH

**ik de God van Abraham en de God van Izaäk
en de God van Jakob?**⁹⁷

27. Niet geschiedt hij (als) God van lijfdoden
maar van levenden. Veelzins tuimelen*
jullie.

*Gr. planao = Hbr.

39

28. En één-enkele* van de schriftkenners
erbijgekomen, horende omdat zij samen
aan't-zoeken zijn, volkènnend, dat hij
zich prachtig toegeboegen heeft naar hen,
ondervroeg hem: (als) hoedanig geschiedt
het eerste gebod van alle?

*Gr. eis = Hebr. AèChàD zie: Mt.22:
[35-40; Lc.10:25-28.

29. Toe boog zich Jezus dat (als) eerste
geschiedt:

**hoor, Israël, de machtiger (is) onze God,
de machtiger geschiedt (als) een-één-enkele,**

**30. en jij zult beminnen de machtiger
jouw God uit geheel jouw hart en uit
geheel jouw lichaamziel en uit geheel jouw
besef* en uit geheel jouw vermogen**⁹⁸;

31. het tweede (is) dit:

**je zult beminnen jouw metgezel*
(iemand) als jouzelf**⁹⁹.

*Gr. plèsios = Hebr. RéàNg

(als) de grotere van deze geschiedt

⁹⁷ Jezus citeert hier Ex.3:6 volgens de Griekse tekst in de LXX.

⁹⁸ Hier citeert Jezus Deut.6:4, volgens de Griekse tekst van de LXX, behalve dat daar in de plaats van het Griekse 'ischus' (= vermogen), het woord 'dunamis' (= kracht) staat en de zin in de Griekse vertaling wordt afgesloten met 'estin' (= het-geschiedt), terwijl in de Hebreeuwse tekst 'AèChàD' (= een-één-enkele, Gr. eis) het laatste woord is. Het is belangrijk om op te merken, dat het Griekse 'kurios' in beide gevallen de weergave is van de naam JHWH. Niet God is dus één, maar de (drager-van de naam) JHWH, die de functie van 'god' uitoefent voor Israël! De woorden 'uit geheel jouw besef' (Gr. dianois) ontbreken zowel in de LXX als in de Hebreeuwse tekst. Het Griekse woord 'dianois' wordt in de LXX meestal gebruikt als een minder vaak gebruikte vertaling van het woord LéB = hart. We kennen deze toevoeging alleen vanuit het NT. Daar wordt het begrip 'nous' in allerlei samenstellingen gebruikt, o.a. 'metanoia', dat meestal met 'bekering' wordt vertaald, maar in deze vertaling met 'besefverandering' wordt weergegeven. Het woord krijgt in het NT zijn specifieke betekenis door de messiaanse context. De aanwezigheid van de Gezalfde Gods vraagt om een verandering van besef, die dieper gaat dan de ommekeer (Hebr. ShuWB) waartoe de profeten Israël oproepen.

⁹⁹ Deze woorden komen overeen met de Griekse vertaling in de LXX van Lev.19:18. Daarbij is het belangrijk dat de betekenis van het uitgebreide Hebreeuwse voorzetsel 'KáMóWH' in 'KáMóWKá' is: 'iemand-als'. Hier is dus geen sprake van een vorm zelfliefde. Hoe belangrijk dat psychologisch ook is, hier gaat niet daarover.

niet een ander gebod.

32. En tot hem sprak de- schriftkenner:
prachtig, leraar, in waarachtigheid
spreek jij dat er één-enkele geschiedt
en er niet geschiedt een ander
behalve hij,

33.en het beminnen van hem uit geheel
het hart en uit geheel de onerwezenheid*
en geheel het vermogen¹⁰⁰ en het beminnen
van de metgezel (iemand)als jijzelf,
geschiedt (als) te over van al-af
de opgaanders* en slachtgaven**¹⁰¹.

*Gr.holokautamon = Hebr. NgoLáH

[**Gr.thusia = Hebr.ZèBàCh.

34.En Jezus, ziende hem dat hij
besefhebbend zich toegebogen had,
sprak tot hem: niet ver geschied jij
vandaan van het koninkrijk(-schap)
van God; en niemand durfde hem
nog meer te ondervragen.

40

35.En zich toebuigend zei Jezus,
lerarend in de tempel:
hoe zeggen de schriftkenners, dat
de christus (als) de stichtzoon van
David geschiedt?

zie Mt.22:21-45; Lc.20:21-44

36.Zelf sprak David met de geheiligde
beluchting(-ter):

**de machtiger sprak tot mijn machtiger:
zit neer aan mijn rechter totdat
ik stel al jouw vijanden onder jouw
voeten¹⁰².**

37.David zelf zegt machtiger, en hoe
geschiedt hij van hem (als)stichtzoon?
En de veelheid aan krioelmenigte
hoorde naar hem lust hebbend.

38.En in zijn leraarswerk zei hij:
kijkt uit vanwege de schriftkenners,
die willen rondschrjden in gewaden
en gegroet op de markten,

39.en de voorste zitplaatsen in de
synagogen en voorste neervijplatsen

¹⁰⁰ De bewoordingen zijn opnieuw ontleend aan Lev.19:18 en ook hier wijkt die bewoording iets af van die in de LXX.

¹⁰¹ De schriftgeleerde verwijst hier naar I Sam.15:22, waar Samuël Koning Saul aanspreekt op zijn ongehoorzaamheid, terwijl hij wel offers laat brengen. Des te treffender is het dat Jezus van deze schriftgeleerde zegt, dat hij "niet ver af is van het koningschap van God".

¹⁰² Hier wordt Psalm 110: 1 geciteerd, letterlijk volgens de Griekse vertaling in de LXX (Psalm 109:1). De vertaling van de Hebreeuwse tekst luidt letterlijk (zie BAND III.1): "konde-van die-JHWH-van-israël voor de machtiger-mijner ('AàDoNieJ'; 'AæDoNáJ' vertalen we met 'machtiger-mijns' en wordt hardop gelezen waar de Naam JHWH staat) zit aan-de-zuidenrechter-mijner; tot-ik-aan't-zetten-ben de-vijanden-jouwer: een voetstuk voor-de-voete-benen-jouwer".

bij de broodmaaltijden.

40. die afeten de huizen van de weduwen en voor de schijn uitgebreid biddende, deze zullen aannemen te over een oordeel.

48

41. En gezeten tegenover de schatkamer* aanschouwde hij hoe de krioelmenigte werpt metaal* naar de schatkamer; en vele rijken wierpen veel.

κ-41

*Gr. gazaphulakeion=Hebr. LieSh'KáH

*Gr. chalkos = Hebr. NeChuWSháH

42. En één-enkele* arme weduwe, die gekomen was, wierp twee dunne, wat geschiedt (als) een kwartje.

*Gr. mia (eis) = hebr. AèChád

43. En erbij geroepen hebbend zijn leerlingen, sprak hij tot hen:

op trouwe* ik zeg jullie dat deze weduwe (die)arm (is) meer wierp dan allen die werpen in de schatkamer.

*Gr. amèn = Hebr. AáMèN= op trouwe

44. Allen immers uit het hun over hebben wierpen, maar zij wierp uit haar achterop geraakt zijn alles voorzover zij had, heel het bestaan* van haar.

*Gr. bios

49

13.1. En als hij heengaat uit de tempel zegt één-enkele van zijn leerlingen: leraar, zie wat voor stenen en wat voor huisbouwwerken.

2. En Jezus sprak tot hem: bekijk je deze grote huisbouwwerken? Zeker niet werd afgeduwd een steen op een steen die niet werd ontlost.¹⁰³

3. En toen hij neerzat op de berg van de olijven tegenover de tempel bevroegen hem naar eigen aard Petrus en Jakobus en Johannes en Andreas: spreek tot ons, zullen deze (dingen) ooit geschieden en wat (is) het kenteken wanneer deze (dingen) aanstaande zijn alle samen al-af-te-worden*?

κ-42

*Gr. sunteleoo=Hebr. KáLáH

¹⁰³ Meestal worden deze woorden van Jezus aldus vertaald: zeker zal geen steen op een steen gelaten worden die niet wordt afgebroken. Maar (1) het eerste werkwoord staat niet in het futurum en daarmee krijgt ook het tweede werkwoord geen futurum-betekenis; (2) het Griekse werkwoord 'aphièmi' wordt te zwak vertaald met 'laten': het betekent in de kern 'duwen'; (3) het Griekse werkwoord 'kataluoo' is een vorm van 'losmaken'. Jezus kan hier bedoeld hebben, dat deze stenen hier ooit zijn neergezet en ergens anders vandaan zijn gehaald; m.a.w. ze staan daar niet van eeuwigheid tot eeuwigheid. Of Jezus hier de verwoesting van de tempel voorspeld heeft, is zeer de vraag; hij heeft de tijdelijkheid van de tempelgebouwen beklemtoond. Een oudere indeling van de Griekse tekst beschouwt deze uitspraak niet als het begi van zijn grote rede over de laatste dingen, maar als de afsluiting van het voorafgaande.

5. En Jezus ging vooraan om te zeggen aan hen: Kijk uit dat niet iemand jullie zou doen omtuimelen*.

*Gr. planoöo=Hebr. TáNgáH

6. Velen zullen komen op mijn naam zeggende dat ik geschied, en zij zullen velen doen omtuimelen.

7. Maar wanneer jullie horen van broderijen* en hoorgeruchten van broderijen, raakt niet in paniek.

*Gr. polemos=Hebr. MieL'CháMáH¹⁰⁴

Het moet noodzakelijk geschieden, maar (is) nog niet de al-afheid*.¹⁰⁵

*Gr. telos = Hebr. KáLieJL

8. Want tot opstaan wordt gebracht natie op natie en koninkrijk op koninkrijk.¹⁰⁶

Er zullen geschieden turbulenties* naar opstaanplaatsen, geschieden zullen hongertijden. Het vooraangaande van de uitkronkelingen* (zijn) deze (dingen).

*Gr. seismos = Hebr. SheNgàR

9. Bekijkt jullie zelf. Zij zullen overleveren jullie naar sanhedrins en naar synagogen, jullie zullen toegetakeld worden en voor aanvoerders en koningen staan vanwege mij, tot getuigenis voor hen.

*Gr. oodin = Hebr. ChàJiel

10. En tot al-af de naties moet eerst verkondigd worden de goednieuwsboodschap.

11. En wanneer zij heenvoeren jullie overleverende, weest niet vooruit bezorgd wat jullie zullen praten, maar wat ook maar gegeven wordt aan jullie in die ure, praat die (dingen). Want niet jullie geschieden (als)de pratenden, maar de beluchter heilig.

12. En overleveren zal een broederverwant een broederverwant tot gestorvenheid en een omvamide een boreling, en **opstaan zullen borelingen tegen ouders**¹⁰⁷

¹⁰⁴ De vertaling 'broderij' laat horen, dat het Hebr. MieL'CháMáH afgeleid is van het woord LèChèM dat brood betekent. Ook het Nederlandse woord 'brood' heeft op zichzelf niets te maken met tarwe. Het hangt samen met het Nederlandse 'broddelen' en dat is door elkaar heen halen. 'Broderij' is dus een handgemeen; en dat zijn de gevechten van toen tot het einde van de 18de eeuw toe. Daar zijn de moderne oorlogen niet mee te vergelijken. Daarom vertalen we ook het Griekse woord polemos in het NT met 'broderij'.

¹⁰⁵ Deze woorden verwijzen naar Dan.2:28 en 29, maar zijn geen letterlijk citaat. Daar wordt verteld, dat Daniël voor koning Nebukadnezar van Babel staat om hem te vertellen wat hij gedroomd heeft en wat de betekenis van die droom is.

¹⁰⁶ Deze woorden herinneren aan Jes.19:2, maar vormen eveneens geen letterlijk citaat. Het staat in de profetie tegen Egypte. In II Kron.15:6 komen deze woorden vrijwel letterlijk voor. Daar is profeet Azarja aan het woord, die koning Asa, koning van Juda, erop aanspreekt om zich af te keren van de afgodendienst. Deze koning gaf aan deze oproep gehoor!

¹⁰⁷ Deze woorden herinneren aan Micha 7:6

en zij zullen doen sterven hen.

13. En jullie geschieden (als) beweerden* door allen door mijn naam; maar die erbij blijft tot de al-afheid¹⁰⁸, die zal bevrijd worden*.

*Gr. miseoo = Hbr. SsáNéA

14. Maar wanneer jullie zien **de gruwel van de inbrengleegmaking**¹⁰⁹ staande waar het niet noodzakelijk is, moet wie op-leest beseffen: dan moeten zij die in Judea (zijn) vluchten naar de bergen;

*Gr. sooizoo = Hebr. JáShàNg.

15. wie op het dak(is) moet niet omlaag treden en naar binnen komen om iets weg te pakken uit zijn huis;

16. en wie op het veld (is) moet niet terugkeren om het achtergelaten gewaad weg te pakken.

17. Wee die in de buik* hebben en die zogen in die dagen.

18. En bidt opdat het niet geschiedde in de winter.

19. Geschieden immers zullen die dagen (als) een **beënging zoals niet geschied is zodanig vandaan van het vooraangaande van de schepping***¹¹⁰, die God schiep*

*Gr. ktisis, ktizoo = Hbr. BáRáA

¹⁰⁸ Hier staat 'eis tot telos' Deze uitdrukking wordt in de LXX ook vaak gebruikt als vertaling het Hebr. LàNèTsàCh en dat vertalen we met 'voor viering en voortduur'. Het zelfstandige Griekse woord 'telos' wordt in de LXX echter ook vertaald voor vormen van de Hebr. stam KàL = al=af. Om die samenhang te laten horen vertalen we hier met 'tot al-afheid'.

¹⁰⁹ Deze woorden staan zo letterlijk in de beide overgeleverde versies van de Griekse vertaling van Daniël 12:11. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse woorden luidt (zie BAND III.2): *afschuwelijkheid-van ontzettendheid*". De twee Griekse woorden zijn: bdelugma en erèmoosis. Het eerste woord wordt in de LXX gebruikt voor het Hebreeuwse TóNgéBáH = gruwel, maar in Daniel kiese de Griekse teksten als vertaling voor erèmoosis, dat verwant is met erèmos, dat meestal met 'woestijn' vertaald, net zo als het Hebreeuwse woord MieD'BàR; maar dit woord hangt samen met DáBháR = 'inbreng' en wij vertalen het daarom met 'inbrengveld'; het Griekse erèmos vertalen daarom met 'inbrengleegte'. Erèmoosis is dan te vertalen met 'inbrengleegmaking' Wanneer we Griekse concordantie laten klinken, lezen we dus: gruwel van inbrengleegmaking; Wanneer we de Hebreeuwse tekst vertalen, lezen we afschuwelijkheid van ontzettendheid. Beide vertaling wijken qua lading af van de traditionele 'gruwel der verwoesting'. We kiezen voor de Griekse concordantie; daarmee blijven we dichter bij de kleur van de Hebreeuwse woorden. Net als Daniël spreekt Jezus hier over gebeurtenissen die binnen voor hen beiden afzienbare tijd zullen plaats grijpen. Net als voor Daniël staat daar voor Jezus de ondergang van de tempel in Jeruzalem centraal. Veelzeggend is ook dat Daniël deze woorden aan het slot te horen krijgt: De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst luidt: *en-jij ga voor-het-einde; en-voorts-rust-jij en voorts-blijf-jij-staande voor-de-lotsteen-jouwer voor-het-einde-van de-dagen*. De letterlijke vertaling van de Griekse tekst (in beide versies) luidt: *nog immers geschieden er dagen en uren tot de vol-making van-de-al-afheid, en jij zult rusten en opstaan bij de dunkzwaarte van jou tot-de-al-afheid-van de dagen*. Het verschil tussen de Hebreeuwse tekst en de Griekse vertaling is uitzonderlijk groot. De Griekse versie heeft i.p.v. 'dunkzwaarte' 'lotsteen'. Het verschil is niet verklaarbaar. De Griekse versie heeft de Joodse schrijvers in hun Grieks zeker sterk beïnvloed.

tot nu toe, en zeker niet geschiede.

20. En indien de machtiger niet een einde maakte* aan de dagen, werd alaf vlees niet bevrijd; maar om de uitgekozenen die hij uitkoos maakte hij een einde aan de dagen.

*Gr. koloboöo = Hebr. QâTsàTs

21. En indien iemand dan tot jullie spreekt: zie hier de gezalfde*, zie daar, vertrouwt niet.

*Gr. christos = Hebr. MàShiàCh

22. Tot opstanding zullen worden gebracht leugengezalfden en **leugenprofeten en zij zullen maken kentekenen***

*Gr. sèmeion = Hebr. AóWT

en godsblijken*¹¹¹ om te doen omtuimelen,

*Gr. teras = Hebr. MóWPhÉT

23. indien krachtig de uitgekozenen; maar jullie kijken uit; te voren gezegd heb ik jullie alles.

24. Maar in die dagen samen met die beënging **wordt de zon verduisterd en de maan zal niet geven haar straling**¹¹²,

25. **en de sterren zullen geschieden uit de hemel vallende**¹¹³, en de krachten die (zijn) in de hemelen zullen wankelen.

26. En dan zullen zij zien **de stichtzoon van de menselijke komende in wolken***¹¹⁴ met veel kracht en dunkzwarte*.

¹¹⁰ Deze woorden verwijzen naar het midden van Daniël 12:1, maar in enigszins andere bewoordingen, dan in de beide versies in de LXX. Daarin klinkt de boodschap door van het behoud van de getrouwen van Israël, ook van wie al gestorven zijn, want zij zullen ontwaken (egeiroo). Dergelijke woorden klinken in Mat.27:51-53.

¹¹¹ Met deze woorden verwijst Jezus naar de waarschuwingen van Mozes aan Israël in Deut.13:1-3.

¹¹² Deze woorden staan letterlijk zo in de Griekse vertaling van de LXX van Jes.13:10, behalve dat daar het Griekse woord phoos (=licht) staat en hier phengngos (= schittering). De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND II) luidt: “*duister-is de-zon bij-het-uittrekken-van-hem, en-de-maan is-niet-aan’t-doen-stralen het-licht-harer.*” Het gebruik van het Griekse woord pheggos in Mat. kan teruggaan op het Hebreeuws NÁGáH (= stralen) dat in de Hebreeuwse tekst als werkwoord staat i.p.v. ‘geven’ (Gr. didoomi). Jesaja spreekt deze woorden uit in zijn profetische rede tegen Babel. Jezus neemt deze woorden over in zijn profetische rede tegen Jeruzalem.

¹¹³ Deze woorden verwijzen naar Jes.34:4, daar wordt in de Griekse vertaling van de LXX gesproken over de sterren die vallen als loof, maar in de Hebreeuwse tekst staat: “. . . *en-al-af-de-scharen hunner (= hemelhelften) zijn-aan’t-verslappen verslappend als-het-loofopgang vandaan-van-de-rank*”. Deze woorden staan in zijn profetische rede tegen de naties, en met name tegen Edom.

¹¹⁴ Deze woorden vinden we in de beide overgeleverde versies van de Griekse vertaling van de LXX van Dan.7:13. In de ene versie staat: “. . . *en zie op de wolken van de hemel ging hij vooraan (iemand)als een stichtzoon van een menselijke*”; in de andere versie staat: “. . . *en zie samen met de wolken van de hemel geschiedde hij komende als een stichtzoon van een menselijke*”. De letterlijke vertaling van de Aramese tekst (zie BAND III.2) luidt: “. . . *en-ziet genoot-met-de-wolken-van-de-hemel, als-stichtzoon-van een menselijke komende geschiedt-hij*”.

27.En dan zendt-hij-af de werkboden en hij zal bij elkaar voert zijn uitgekozenen uit de vier windstreken vandaan van de top van het land tot de top van de hemel¹¹⁵.

28.En vandaan van de vijgeboom* de vore-stelling*: wanneer haar tak zacht zou geschieden en zich uitverwerkelyken zouden de loofbladen*, volkènnen jullie dat lijfna de zomermaaiing* geschiedt.

*Gr.sukea = Hebr. TàAæNáH

*Gr.parabolè = Hebr.MáShàL

*Gr.phullon = Hebr.NgáLáH

*Gr.theros= Hebr.QieJTS en QaTsieJR

29.Zo ook jullie, wanneer jullie zouden zien geschieden deze (dingen), volkènnen jullie dat het lijfna geschiedt bij de deuren.

30.Op trouwe ik zeg jullie dat zeker niet komt over te steken* deze geschiedronde* tot dat deze (dingen) alle geschied zijn.

*Gr.parerchein = Hebr. NgáBàR

31.De hemel en het land zullen komen over te steken, maar de inbrengwoorden* van mij zullen niet komen over te steken.

*Gr.logos = Hebr.DáBháR

50

32.Omtrent die dag of het uur volkènt niemand, en niet de bodewerkers in de hemel en niet de stichtzoon, tenzij de omvamende.

κ-43

33.kijkt toe, weest er op bedacht*, want niet volkènnen jullie wanneer het tij* geschiedt.

*Gr.agrupneoo = Hebr. SháQàD

*Gr.kairos

34.Zoals een mens van (familie)huis, zich afgeduwd hebbend van zijn huis en gegeven hebbend zijn heerdienaren* de bevoegdheid, aan ieder zijn werk, ook aan de deurbewaarder gebod dat hij waakzaam zou zijn.

35.Weest nu waakzaam, niet volkènnen jullie immers wanneer de machtiger van het huis komt, of laat of te middernacht of bij de hanenstem of vroeg,

36.dat hij, gekomen, niet zou vinden jullie slapende.

37.En wat ik jullie zeg, zeg ik allen:

¹¹⁵ Deze woorden verwijzen naar Zach.2:6, waar de profeet de Joodse ballingen oproept uit de vier windstreken te vluchten naar Sion. In de Griekse vertaling van de LXX is dit Zach.2:10. Marcus geeft hier dus geen citaat, maar de bewoordingen komen overeen.

weest waakzaam.

14.1. En het pesach geschiedde en de ongezuurde (broden) na twee dagen. En de vooraangaande priesters en de schriftkenners zochten hoe zij hem met bedrog hard gevat hebbend zouden vermoorden*.

2. Want zeiden zij: niet op het feest* opdat niet soms zal geschieden getier van het volk*.

51

3. En toen hij geschiedde in Bethanië in het huis van Simon de melaatse* en hij aanlag, kwam een vrouw, die had een albast mirre van betrouwbare nardus helemaal af¹¹⁶; (die) gebroken hebbend goot zij neer het albast op zijn eerstdeel*.

4. Maar er geschieden sommigen (haar) gispand bij zichzelf: waartoe is deze teloorgang van de mirre geschied?

5. Want deze mirre had de kracht te gelde gemaakt te worden boven drie honderd dinariën en gegeven te worden aan de armen. En zij maakten bezaar tegen haar.

6. Maar Jezus sprak: verduw¹¹⁷ haar. Wat houden jullie haar moeite voor?

7. Een prachtig werk bewerkte zij bij mij. Want altijd hebben jullie de armen samen met jullie, en wanneer jullie willen hebben jullie de kracht goeds te maken, maar mij hebben jullie niet altijd.

8. Wat zij vermocht heeft zij gemaakt. Zij heeft vooruit genomen om te bemirren mijn zielelichaam* voor de graflegging**.

9. En op trouwe ik zeg jullie: waar ook maar verkondigd wordt de goednieuwsboodschap in geheel de ordentelijkheid*, wat zij maakte zal bepraat worden ter indachtig* worden aan haar.

52

zie Mt.26:1-5

*Gr. apokteinoo=Hbr. HáRàG

*Gr. eortè=Hbr. ChàG

*Gr. laos=Hbr. Ngàm

zie Mt.26:6-13; Jh.12:1-8 κ-44

*Gr. lepros = Hebr. TsáRàNg

*Gr. kephalè = Hebr. RAóWSh

*Gr. sooma; **Gr. taphos=Hebr. QèNèR

*Gr. kosmos

*Gr. mnèmosunè = Hebr. ZieK'RóWN
[=ter aanhaking aan haar

¹¹⁶ Dit Griekse woord komt in de LXX weinig voor en is daar de vertaling van 4 nogal verschillende Hebreeuwse woorden. In het NT komt het 3x voor. Het wordt hier meestal met kostbaar en elders met zachtmoedig en stil.

Wij kiezen er voor overal de twee Griekse woorden te laten horen: helemaal af.

¹¹⁷ = vedraag haar.

10.En Judas Iskariooth, één enekele van de twaalf, kwam weg naar de vooraangaande priesters, opdat hij hem zou overleveren aan hen.

zie Mt.26:14-16; Lc.22:3-6

11.En zij (dit) horende verheugden zich en beloofden aan hem zilver te geven. En hij zocht hoe hij hem bij goed tij* zou overleveren.

*Gr.eukairoos

12.En op de eerste dag van de ongezuurde (broden), toen zij het pesach slachtten*, zeggen tot hem zijn leerlingen: waar wil jij dat wij afgekomen gereed maken, opdat jij eet het pesach?

zie Mt.26:17-19; Lc.22:7-13 κ-45

*Gr.Thuoo = Hebr. ZábàCh

13.En hij zendt af twee van zijn leerlingen en zegt tot hen: vaar heen naar de stad en tegen komt jullie een mens die een vormkruik met water tilt.

14.Volgt hem, en waar hij ook maar binnenkomt, spreekt tot de huisheer, dat de leraar zegt: waar geschiedt mijn ligzaal¹¹⁸, waar ik het pesach samen met mijn leerlingen eet?

15.En hij zal jullie tonen een grote bovengelegenheid gespreid (en) gereed: en maakt (het)daar gereed voor ons.

16.En weg kwamen de leerlingen

53

en zij kwamen naar de stad en vonden zoals hij sprak tot hen

en zij maakten gereed het pesach.

Zie: Mt.26:20-25; Lc.22:14,21-23

17.En als de avond* geschiedt, komt hij samen met de twaalf.

*Gr.opsia = Hebr. NgèRèBh

18.En toen zij aanlagen en aten sprak Jezus: Op trouwe ik zeg jullie dat een één-enkele* mij zal overleveren, **die eet samen met mij**¹¹⁹.

k-46

19.Zij gingen vooraan om pijn te hebben en te zeggen tot hem: toch niet ik?

20.Maar hij sprak tot hen: één-enkele van de twaalf, die indompelt samen met mij in de schaal*, omdat de stichtzoon van de menselijke wel heenvaart

*Gr.trublion = Hebr. QeRáNgáH¹²⁰

¹¹⁸ Dit Griekse woord komt behalve hier alleen voor in Lc.2:7 en 22:11.

¹¹⁹ Deze woorden komen uit de Griekse vertaling van de LXX van Psam 41:10 (in de LXX Psalm 40:10). De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND III.1) luidt: *ook-de-menselijke-van de-vrede-mijner terwijl ik-mij-veilig-weet bij-hem etende het-brood-mijner; maakt-groot op-tegen-mij de-kwetshiel.*

¹²⁰ Zie Ex.25:29, 38:12.

zoals geschreven is omtrent hem, maar wee die menselijke door wie de stichtzoon van de menselijke wordt overgeleverd; prachtig voor hem, indien niet tot geschieden gebracht was die menselijke.

22.En toen zij aten, genomen hebbend brood ingezegend* brak hij en gaf hen en sprak: neemt dit geschiedt (als) het zielelichaam* van mij.

zie Mt.26:28-29; Lc.22:15-20

*Gr.eulogeo = Hebr. BáRáKh

*Gr.sooma¹²¹

23.En genomen hebbend de drinkbeker gedankzegend* gaf hij aan hen en zij dronken uit hem allen.

*Gr.eucharisteeo =(ook) Hebr.BáRàKh

24.En hij sprak tot hen: Dit geschiedt (als) **het bloed***van mij **van de instelling**** ¹²² dat uitgegoten wordt om velen.

*Gr.haima=Hebr.DáM(=roods); **Gr. [diathèkè=Hebr.BeRieJT¹²³

25.Op trouwe ik zeg jullie, dat ik niet meer drinken zal van wat geschiedt van de gaarde* tot die dag, wanneer ik hem drink nieuw in het koninkrijk* van God.

*Gr.ampelos = Hebr. KèRèM

*= koningschap

26.En het lied aangeheven hebbend kwamen zij weg naar de berg van de olijfbomen.

zie Mt.26:30-35; Lc.22:31-34,39

54

27.En Jezus zegt tot hen dit allen struikelen*, omdat geschreven is: **slaan zal ik* de weider** en de voorttrekdieren zullen uiteen gegooid worden*.** ¹²⁴

*Gr.skandalizoo = Hebr. JáQàSh

*Gr.patassoo=Hebr.NáKáH; **Gr. [poimèn = hebr. RoNgèH

*Gr.diaskorpizoo=(hier)Hebr.ZáRáH

¹²¹ Dit Griekse woord is de vertaling van het Aramese woord, dat Jezus zelf gebruikt heeft en dat is het Arameser woord GuWPh, dat de gehele persoon aanduidt (zie ThWNT (Engl.edition) III, p.736). Het Griekse woord 'sooma' komt in het NT maar enkele keren voor, maar wel op zulke centrale plaatsen als hier. Nergens in het NT wordt in de teksten over de instelling van deze paasmaaltijd het woord sarx (= vlees = Hebr. BáSháR) gebruikt en evenmin het woord psuchè (- lichaamziel = Hebr.NèPhèSh). Het woord psuchè, dat net zoals het Hebr. NèPhèSh de persoon als geheel aanduidt (naar lichaam en ziel), sluit het sterven in. Het Aramese GuWPh duidt de persoon aan of deze nu leeft of reeds gestorven is, maar sluit altijd ook het lichamelijke in. Zo wordt de keuze van de evangelisten en van Paulus voor het Griekse woord 'sooma' duidelijk, omdat met dat woord de persoon als geheel (naar ziel en lichaam) wordt aangeduid, die opstaat om te leven, of deze nu gestorven is of nog niet. Als psuchè c.q. NèPhèSh, zit Jezus in Marc.14 aan tafel, zijn sooma c.q. GuWPH breekt en deelt hij als brood uit. En dat maken ook wij mee bij de viering van de eucharistie, de viering van het 'avondmaal', de maaltijd 'toen de avond geschiedde'.

¹²² "Het bloed van de instelling" (Grieks: tot haima tès diathèkès): deze twee woorden staan ook in de Griekse vertaling van Ex.24:8 in de LXX. De letterlijke vertaling van de hele tekst van Ex.24:8 (zie BAND I,1) luidt: *en-voorts-neemt MoShèH enwel~het-roods, en-voorts-spenkelt-hij('t) op~het-genotenvolk; en voorts-zegt-hij: kijk-hier het-roods-van~de-zuivergang die afscheidt die-JHWH-van-Israël genoot-met-jullie, op al-af~de-inbrengen (nl.)deze.* De zelfde uitdrukking vinden we in Zach.9:9. Jer.31:31-33 sluit aan bij Ex.24, maar kondigt een *nieuwe zuivergang* aan. En ook deze tekst heeft Jezus opgenomen.

¹²³ = zuivergang: het gaat niet over een bondgenootschap, maar om een spoor door de geschiedenis van goede (zuiver gestelde) verhoudingen.

¹²⁴ Deze woorden verwijzen naar Zach.13:7. Deze tekst wordt hier niet letterlijk geciteerd, maar de bewoordingen is bijna dezelfde. De letterlijke vertaling van de Griekse tekst in de LXX luidt: *slaat de weiders en*

28. Maar nadat ik tot opstaan gebracht wordt* zal ik jullie vooruit varen naar Galilea.
29. Maar Petrus beweerde tot hem: indien ook allen zullen struikelen, maar niet ik.
30. En tot hem zegt Jezus: op trouwe zeg ik jou dat jij vandaag in deze nacht alvorens de haan tweemaal aangestemd zal hebben jij driemaal mij zult verloochenen.
31. Maar hij praatte te over: indien het noodzakelijk is dat ik mede sterf met jou, zeker niet zal ik jou verloochenen. Evenzo zeiden ook allen.
32. En zij komen naar een veldstreek waarvan de naam (is) GeThsèmani, en hij zegt tot zijn leerlingen: zit neer hier totdat ik gebeden zal hebben.
33. En hij neemt mee Petrus en Jakobus en Johannes samen met hem.
34. En hij ging vooraan zich zeer te verbazen en ongerust te worden¹²⁵ en hij zegt tot hen: **pijn hebbend geschiedt mijn lichaamziel**¹²⁶ tot gestorvenheid. Blijft hier en weest waakzaam.
35. En naar voren gekomen een weinig viel hij op het land, en hij bad, opdat, indien het van kracht is, zou komen over te steken* vandaan van hem de ure.
36. En hij zei: abba omvamende alles is in jouw kracht: draag voorbij deze drinkbeker vandaan van mij, maar niet wat ik wil, maar wat jij (wilt).
37. En hij komt en vindt hen slapende en hij zegt aan Petrus: Simon slaap jij?
38. Niet vermag* jij één-enkel uur waakzaam te zijn? Weest waakzaam en bidt, opdat

*Gr. parerchomai=Hebr. NgáBáR

haalt weg de voorttrekdieren. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND II) luidt: *sla enwel-de-weider en-aan't-zich-verstrooien-is het-voorttrekvee*. Deze woorden staan ook in Mt.26:34. Jezus laat hier geen **voorspelling** uitkomen, maar interpreteert wat er op de olijfberg gebeurt met deze profetie van Zacharja. Dat houdt in dat Jezus deze hele passage in herinnering roept, ook vs 9, waar Israël hersteld wordt als volk van die-JHWH-van-Israël.

¹²⁵ Behalve hier komt dit Griekse woord in het NT alleen nog voor in Mt.26:37 en Phil.2:26.

¹²⁶ Deze woorden herinneren aan Ps.42:6 en 43:5, volgens de bewoordingen in de Griekse vertaling daarvan in de LXX (Ps.41:6; 42:5): *“wat pijnhebbend geschiedt jij lichaamziel”*. De Letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND III.1) luidt: *“wat ben-je-je-aan't-bukken lichaamziel-mijner”*. Maar ook Jona 4:9 klinkt mee. De vertaling daarvan in de LXX luidt: *“Machtig pijn heb ik tot stervens toe”*. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND II) luidt: *“en-voorts-wenst-hij enwel-de-lichaamziel-zijner om-een gestorvene-te zijn”*.

jullie niet komen in beproeving; de beluchter(-ing) (is)moedig en het vlees onvast.

39.En wederom weggkomend bad hij hetzelfde inbrengwoord* sprekend.

*Gr.logos = hebr. DáBháR

40.En wederom komend vond hij hen slapende, want van hen geschieden de ogen zwaar belast, en niet volkènden zij waarmee zij zich toe zouden buigen naar hem.

41.En hij komt de derde (keer) en zegt aan hen: slaapt voor het overige en houdt ruststop*; het is afgelopen.

*Gr.anapauoo = Hebr. NuWCH

Gekomen is de ure, zie overgeleverd wordt de stichtzoon van de menselijke in de handen van de verwaarders*.

*Gr.hamartalos=Hebr.ChæTAoH

42.Komt opstaan, wij moeten heen varen; zie die mij overlevert is lijfna*.

*Gr.engngis=Hbr.QáRóWB

55

[Jh.18:2-11

43.En regelrecht, nog terwijl hij praat, komt te geschieden* Judas één-enkele* van de twaalf de twaalf, en samen met hem een krioelmenigte met zwaarden en houtstokken van de kant van de vooraangaande priesters en van de schriftkenners en van de ouden*.

zie Mt.26:47-56; Lc.22:47-53;

*Gr,pareimi (parousia)

*Gr.heis = Hebr. AèChàD

44.En gegeven heeft die hem overlevert een kenteken aan hen zeggend: (als) die ik kussend bemin* geschiedt hij; vat hard hem en voert af onwankelbaar.

*Gr.presbuteros=Hebr.ZáQéN

45.En komend regelrecht toekomend op hem zegt hij: rabbi en beminnend kuste hij hem.

*Gr.phileoo=Hebr.AáHàBh+NáSáK

46.En zij wierpen op hem de handen en vatten hem hard.

47.Maar een één-enkel iemand van die erbij stonden, uitgehaald hebbend het zwaard raakte de heerdienaar* van de vooraangaand priester en pakte af van hem het oor.

*Gr.doulos = Hebr. NgèBhèD

48.En zich toe buigend sprak Jezus tot hen: als op een rover af zijn jullie weggekomen met zwaarden en houtstokken om mij mede te nemen?

49.Dagelijks geschiedde ik bij jullie in de tempel lerarend en niet hebben jullie nij hard gevat, maar opdat volledig gemaakt zouden worden de schriften.

50.En hem weggeduwd hebbend vluchtten

allen.

51.En een zekere jongeling mede volgde hem omgeworpen hebbend een hemd* op het naakt, en zij vatten hem hard.

*Gr.sindoon = Hebr. SáDieJN

52.Maar hij achterlatend het hemd vluchtte naakt¹²⁷.

56

53.En zij voerden weg Jezus naar de vooraangaand priesterij en samen komen allen de vooraangaand priesters en de ouden en de schriftkenners.

54. En Petrus vandaan-van verre volgde hem tot binnen in de grashof* van de vooraangaand priester en hij geschiedde mede zittend samen met de handlangers en zich warmend bij het (brandende) licht.

55.En de vooraangaande priesters en geheel het sanhedrin¹²⁸ zochten tegen Jezus een getuigenis om te doen sterven hem en vonden niet.

56.Want velen getuigden leugenachtig tegen hem, en niet gelijk geschieden de getuigenissen.

57.En sommigen, opstaande, getuigden leugenachtig tegen hem zeggende dit:

58.wij hoorden hem zeggende dit ik ontlos dit tehuis* dat handgemaakt (is) en door drie dagen heen huissticht* ik een andere niet handgemaakt.

*Gr.vaos = hebr. KéJHÁL

*Gr.oikodomeoo = Hebr. BáNáH

59.En ook zo geschiedde hun getuigenis niet gelijk.

60.En opgestaan in het midden bevroeg de vooraangaand priester Jezus zeggend: niet buig jij je toe naar wat zij tegen jou getuigen.

61.Maar hij zweeg* en boog zich niet toe. Wederom bevroeg de vooraangaand priester hem en zei tot hem: geschied jij (als) de gezalfde* de stichtzoon van de gezegende**?

*Gr.sioopaoo = Hebr. CháRàSh

*Gr.Christos = Hebr. MàShiàCh

*Gr.eulogeo = Hebr. BáRàK

62.Maar Jezus sprak: ik geschied (zo) en jullie zullen zien **de stichtzoon* van de**

*Gr.huios = (hier)Aram. BàR

¹²⁷ Deze mededeling heeft alleen Marcus. Men vermoedt, dat hij zelf deze jongeman was.

¹²⁸ Het woord 'sanhedrin' is een Hebreeuwse verbastering van het Griekse 'sunedrion', dat letterlijk 'samenzitting' betekent, in het Nederlands kennen we het woord 'zitting', zowel voor iest waar je op kunt zitten als voor een bijeenkomst. In het NT is dit Griekse woord bijna overal de aanduiding van de vergadering van priesters en oudsten en zo is dit woord in het nabijbelse Hebreeuws terecht gekomen als 'sanhedrin'. Daarom kiezen we dit als 'vertaling' van het Griekse 'sunedrion'.

menselijke ter rechterzijde gezeten van de kracht en komende samen met de wolken* van de hemel.¹²⁹

*Gr.nepheles = Hebr. NgáNàN

63.En de vooraangaand priester uiteen gescheurd hebbend zijn lijfrok* zegt: wat nog behoefte hebben wij aan getuigen, jullie hoorden de smaadbewering?

*Gr.chitoo = Hebr. KheTóWNáH

64.Wat komt voor jullie te voorschijn? En zij allen veroordeelden hem te geschieden (als) een onder gestorvenheid te houdene.

65.En sommigen gingen vooraan op hem in te spugen* en te omhullen zijn vertegenwending* en hem klappen te geven en te zeggen aan hem: profeteer, en de handlangers namen hem aan met afranselingen.

*Gr.ptuoo = Hebr.RáQàQ

*Gr.prosoopon = Hebr. PáNieJM

66.En als Petrus geschiedt beneden in de grashof komt één-enkele* van de heerdienaressen* van de vooraangaand priester.

κ-47

*Gr.heis = Hebr. AèChàD

*Gr.paidiskè = Hebr.ShàPh'TháH

67.En gezien hebbend Petrus die zich warmde, gekeken hebbend, zegt zij hem: ook jij samen met de Nazarener geschiedde jij met Jezus.

68.Maar hij loochende zeggende: niet volkèn ik en niet versta ik wat jij zegt. En hij kwam weg naar de voor-grashof.

69.En de heerdienares hem ziende ging vooraan om wederom te zeggen tot die erbij stonden dat hij (als een) uit hen geschiedt.

70.Maar hij loochende wederom. En na weinig (tijd) zeiden wederom de erbij staanden: waarachtig, (als een) uit hen geschied jij, want ook (als)Galileeër geschied jij.

71.Maar hij ging vooraan om te vervloeken* en te zweren** dit:

*Gr.anatithèmi = Hebr.AáRàR¹³⁰

*Gr.omnumi = Hebr.SháBàNG¹³¹

¹²⁹ Hier citeert Jezus Dan.7:13, vrijwel volgens de bewoordingen van de Griekse vertaling daarvan in de LXX, alleen de woordvolgorde is anders. De letterlijke vertaling van de Aramese(!) tekst (zie BAND III.2) luidt: “. . . en-zie genoot-met-de-wolken-van de-hemel als-stichtzoon-van een-menselijke in-aantocht-zijnde geschiedt hij”. Maar ook Psalm 110:1 klinkt mee. De Hebreeuwse tekst (letterlijk vertaald zie BAND III.2) luidt: “. . . konde-van die-JHWH-van-Israël voor-de-machtiger-mijner: zit aan-de-zuidenrechter-mijner”.

¹³⁰ Het Griekse woord betekent letterlijk ‘opleggen’, ‘beladen’ > ‘be-last(er)en’. In de LXX is het de vertaling van in betekenis vergelijkbare Hebreeuwse woorden. Maar in vele godsdienstige in het Grieks geschreven teksten, zoals in de apocryfen en vertalingen van Rabbijnse teksten wordt dit Griekse woord de vertaling van het Hebreeuwse AèRàR en dat betekent (ver-)vloeken, ook in de brieven van Paulus. Daarom laten we in dit geval de Griekse concordantie los, hoewel de vertaling “ hij ging vooraan om zich te belasten” wel zou kunnen.

niet volkèn ik deze mens die jullie zeggen.

72.En regelrecht voor de tweede (keer) een haan stemde aan.

En indachtig werd Petrus de woordinbreng* zoals gesproken heeft tot hem Jezus dit: voordat een haan twee keer aangestemd heeft, heb jij mij drie keer geloochend

*Gr.rèma = Hebr. DàBhàR

57
en (iets)op zich geworpen hebbend¹³² weende* hij.

*Gr.klaioo=Hbr.BáKáH

15.1.En regelrecht vroeg een beraad gereed gemaakt hebbend, Jezus gekneveld hebbend hebben de vooraangaand priesters samen met de ouden en de schriftkenners en geheel het sanhedrin hem weggedragen en overgeleverd aan Pilatus.

2.En hem ondervroeg Pilatus: geschied jij (als) de koning-van de Judeeërs? Maar zich toebuigend zegt hij aan hem: Jij zegt ('t).

zie: Mt.27:11-14; Lc.23:2; Jh.18:29-38

3.En aan klaagden hem de vooraangaand priesters over veel (dingen).

4.En Pilatus ondervroeg hem wederom: [zeggend]: niets buig jij toe? Zie over hoeveel (dingen) zij jou aanklagen.

5.Maar Jezus boog niets meer toe, zodat Pilatus zich verwonderde.

6.En overeenkomstig het feest liet hij los voor hen een één-enkele geknevelde* die zij wensten.

*Gr.deoo = Hebr. AáSàR

7.En er geschiedde één gezegd Barabbas samen met de opstandelingen gekneveld, die in de opstand een doodslag hadden gemaakt.

8.En omhoog getreden ging vooraan de krioelmeniget om te wensen zoals hij voor hen maakte.

9. Maar Pilatus boog zich toe naar hen zeggend: willen jullie ik zal

¹³¹ In TaNaKh vertalen we dit Hebreeuwse woord met 'zich bezevenen', omdat het stamwoord het Hebreeuwse woord 'zeven' is.

¹³² Het Griekse woord 'epibaloon' dat hier staat, wordt heel verschillend vertaald: SV: 'zich vandaar makend', NBG: 'en hij begon'; NB: 'Toen hij dat bedacht'; NBV: 'toen hem dit te binnen schoot'. . We houden ons aan de letterlijke betekenis van dit woord, dat ook elders in het NT veel voorkomt en waar deze letterlijke betekenis kan worden aangehouden.

loslaten voor jullie de koning van de Judeeërs?

10. Want hij volkènde dat hem door nijd hadden overgeleverd de vooraangaand priesters.

11. Maar de vooraangaand priesters deden turbuleren de krioelmenigte opdat Pilatus temeer Barabbas losliet voor hen.

12. En Pilatus zich wederom toe- buigend zei tot hen: wat nu zal ik maken met wie jullie zeggen (dat hij) de koning van de Judeeërs (is)?

13. Maar wederom schreeuwden zij: kruispaal hem.

14. En Pilatus zei hen: wat heeft hij gemnaakt aan kwaad? Maar te over schreeuwden zij: kruispaal hem.

15. En Pilatus besluitend het voor de krioelmenige naar de maat te maken, liet los voor hen Barabbas, en hij leverde Jezus over opdat hij gekruispaald zou worden.

58

16. En de legerschareleden voerden hem weg binnen de grashof*, die geschiedt (als) rechthuis* en zij roepen samen geheel de groep.

17. En zij hebben hem aangekleed* in roodblauw* en zij stelden rond hem strikkend een doornachtige krans.

18. En zij gingen vooraan om te groeten hem: verheug je¹³³ koning van de Judeeërs.

19. En zij gaven hem slagen op het eerstdeel met een stengel* en zij bespuugden* hem, en stellend de knieën bukten* zij voor hem.

20. En toen zij met gespeeld hadden, ontkleedden zij hem van het roodblauw en kleedden hem in zijn gewaad.

En zij voerden hem uit opdat zij hem zouden kruisपालen.

21. En zij pressen een voorbijvarende¹³⁴ een zekere Simon van Cyrene, komende

zie: Mt.27:32-56; Lc.24:33-49; Jh.19: [16-30.

*Gr.aulè = Hebr. ChàTsóWR

*Gr.praitoorion = Lat.pretorium

*Gr.enduoo = Hebr. LáBaSh

*Gr.porphuros = Hebr.ÀàR'GáMáN

*Gr.kalamos = Hebr. QáNéH

*Gr.emptuoo = Hebr. RáQàQ

*Gr.proskuneoo = Hebr. SháCháH

¹³³ In de Griekse taal is dit de dagelijkse groet, zoals in het Hebreeuws ShaLóWM en in het Latijn 'ave'.

¹³⁴ Vgl. voorbijgaande

van het veld, de omvamende van Alexander en Rufus, opdat hij hoog heen zou dragen zijn kruispaal.

22.En zij dragen aan hem op de opstaanplaats Golgotha, wat vertolkt wordt met schedelopstaanplaats.

23.En zij gaven aan hem gemirrede wijn, maar die hij niet aannam.

59

24.En zij kruispaalden hem en **zij deelden uit zijn gewaden, werpend een lotssteen* daarop**¹³⁵ wie iets zou wegpakken.

*Gr.sklèros=Hebr. GóWRÁL

25.En het derde uur geschiedde en zij kruispaalden hem.

26.En het opschrift van de reden van hem geschiedde erop geschreven: DE KONING VAN DE JODEN.

27.En samen met hem kruispaalden zij twee rovers, één-enkele* ter rechter(-zijde)* en één-enkele ter linker(zijde)* van hem.

*Gr.eis=Hbr.AèChàD

*Gr.dexios = Hebr. JáMieJN

*Gr.euoonumos = Hebr.SseMoAL

29¹³⁶.En zij die er naartoe gegaan waren beweerden smaad van hem, **bewegende hun eerstdelen***¹³⁷ en zeggende: ha ontlosser van het tehuis* en huisstichter in drie dagen,

*Gr.kephalè= Hebr. RAÓWSh

*Gr.naos = Hebr. HéJKáL

30.Bevrijd* jezelf neertredend vandaan van de kruispaal.

*Gr.sooizoo = Hebr. JáShàNg

31.Tegelijk ook bespelende zeiden de vooraangaand priesters tot elkaar samen met de schriftkenners: anderen heeft hij bevrijd*, niet heeft hij kracht om zichzelf te bevrijden.

*Gr.sooizoo = Hebr.JáShàNg

32.De gezalfde* de koning van Israël moet nu neertreden vandaan van de kruispaal, opdat wij zien

*Gr.christos = Hebr. MæShiàCh

¹³⁵ Hier wordt Psalm 22:19 geciteerd, vrij naar de Griekse vertaling (Ps.21:19) in de LXX, alleen de bewoordingen stemmen overeen. De letterlijke vertaling van de Hebreeuwse tekst (zie BAND III.1) luidt: "zij-zijn-aan't-vereffenen het-kostuum-mijner voor-hen-zelf; en-op-het-kleed-mijner zijn-zij-aan't-doen-vallen een-lotssteen."

¹³⁶ De handschriften, waarop men einde van de middeleeuwen de huidige versindeling baseerde, hebben hier de volgende tekst als vs 28: "en volledig gemaakt werd de schrift die zegt: en samen met de ontwrichters werd hij gerekend". Deze woorden vinden we in Jes.53:12 en staan ook in Luc.22:37). De SV gebruikten deze handschriften. Later onderzoek bracht echter aan het licht, dat er betrouwbaarder handschriften zijn, waarin deze woorden niet voorkomen. Nieuwere vertalingen baseren zich daarop, maar handhaafden de versindeling.

¹³⁷ Deze woorden zijn ontleend aan de Griekse e vertaling in de LXX (Psalm 21) van psalm 22:8; ze staan ook in Psalm 109:25.

en vertrouwen.

En de medegekruispaalden samen met hem hoonden* hem.

*Gr.oneidizoo = hebr. CháRàPh

33.En toen het zesde uur geschiedde, geschiedde er duisternis* op geheel het land tot het negende uur.

*Gr.skotos = Hebr. ChóWShèQ

34.En op het negende uur kreet

Jezus met een stem groot:

Elooi elooi lama sabachthani?¹³⁸

Dat geschiedt vertolkt (als)

Mijn God mijn God waartoe

laat jij mij achter?¹³⁹

35.En sommigen van wie erbij

stonden toehorende zeiden:

36.Zie tot Elia stemt hij. En iemand die toeloopt beladen met een spons*

*Gr.spongngos = Ned.spons

zuur* gesteld op een stengel

*Gr.oxos = Hebr. CháMéTs

gaf hem te drinken, zeggend:

duwt je weg laten wij zien of Elia

komt om hem eraf te pakken.

37.Maar Jezus uitduwend een

stem groot luchtte uit*.

*Gr.ekpneoo

60

38.En het gordijn* van het tehuis spleet in tweeën van omhoog tot onder.

*Gr.katapetasma = Hebr. PàRoQèT

39.En de honderdman¹⁴⁰ erbij staande

tegenover hem, ziende dat hij zo

uitluchtte, sprak: waarachtig deze

mens geschiedde (als) stichtzoon van

God.

40.En er geschiedden vrouwen die

vandaan van verre toeschouwden, bij

wie ook Maria de Magdaleense en

Maria de moederen van Jakobus de

kleine en Joses en Salome,

41.die toen hij geschiedde in Galilea

hem volgden en hem bedienden,

en vele andere (vrouwen) die

meetraden met hem naar Jeruzalem.

61

42.Omdat het reeds laat geworden was,

aangezien de toebereiding geschiedt

van voorsabbat.

¹³⁸ Dit is in Aramese woorden Psalm 22:2.

¹³⁹ Dit is de Griekse vertaling van deze Aramese woorden. De Griekse vertaling in de LXX van wat daar Psalm 21:2, wijkt hier nogal vanaf en wijkt ook af van de Hebreeuwse tekst. Die luidt, letterlijk vertaald(zie BAND III.1): "god-mijner god-mijner voor-wat? verlaat-jij-mij." De letterlijke vertaling van de Griekse tekst luidt: "mijn god mijn god wees opmerkzaam op mij, om wat laat jij achter mij? Zie ook de voetnoot bij Mt.27:46.

¹⁴⁰ Grieks kenturion = Latijns centurio, komt alleen maar voor in Mc.15.

43. kwam Jozef die vandaan van Arimathea (is), een goed van houding zijnde raadsman, die ook zelf geschiedde (als) een die ontvangstbereid is van het koningschap van God, durfde in te komen naar Pilatus en wenste het zielelichaam* van Jezus.

*Gr. sooma

44. Maar Pilatus verwonderde zich of hij reeds gestorven was, en erbij geroepen hebbend de honderdman* vroeg hij na hem of hij tijdig gestorven was.

*Gr. kenturion

45. En (dit) volkennend vandaan van de honderdman schonk hij het doodgevallene* aan Jozef.

*Gr. ptooma (van pipto = vallen)

46. En naar de markt geweest om een hemd*, afgepakt hebbend hem, pakte hij hem in het hemd en stelde hem neer in een gedachtenisplaats*, dat gehouwen graf¹⁴¹

*Gr. sindoon = Hebr. SieJDóWN

was uit een klip*, en hij toewentelde* een steen bij de deur van de gedachtenisplaats.

*Gr. mnèmeion = Hebr. QèBèR =

*Gr. petra = Hebr. SèLàNg

*Gr. kuleoo = Hebr. GálàL

47. En Maria de Magdaleense en Maria van Joses aanschouwden waar hij was gesteld.

62

16.1. En nadat doorgekomen was de sabbath gingen Maria de Magdaleense en Maria van Jakobus en Salomé naar de markt om crèmes* opdat zij aangekomen hem bestreken*.

zie Mt.28:1-10; Lc.24:1-12; Jh.20:
[1-6.

2. En zeer vroeg op de eerste van de sabbatsweek komen zij bij de gedachtenisplaats, als opgestegen* is de zon*.

*Gr. arooma = Hebr. BèShèM

*Gr. aleiphoo = Hebr. ThuWCh

3. En zij zeiden tot elkaar: wie zal afwentelen de steen uit de deur van de gedachtenisplaats?

*Gr. anateloo = Hebr. ZàRàCh

*Gr. hèlios = Hebr. ShèMèSh

4. En opgekeken hebbend aanschouwden zij dat afgewenteld is de steen; hij geschiedde immers groot machtig*.

*Gr. sphodra = Hbr. MeAóWD

5. En in gekomen in de gedachtenisplaats

¹⁴¹ In het NT achten we de Griekse concordantie van gewicht bij de vertaling van het Griekse woord mnèmeion; daarin staat de stem MN en die komt veelvuldig voor en betekent 'gedenken' / 'gedachtenis'. Andere Griekse samenstellingen met deze stem zijn in het NT de vertaling van het Hebr. ZàKhàR = 'aanhaken bij'. Kenmerkend voor een Joodse graf is het belang van de naam op (meestal) een staande steen. 'Aanhaken bij de gestorvene' is een Joodse notie. Het Griekse 'mnèmeion' roept die notie op.

zagen zij een jongeling, neerzittend aan de rechter(zijde), omworpen met een gewaad wit, en zij verbaasden zich.

6. Maar hij zegt tot hen: verbaast je niet.

Jezus zoeken jullie de Nazarener, de gekruispaalde; hij werd tot opstaan gebracht*, niet geschiedt hij hier; zie de opstaanplaats* waar zij hem gesteld hebben.

*Gr. egeiroo = Hebr. QuWM (hiph.)

*Gr. topos = Hebr. MáQóWM

7. Maar vaart heen spreekt tot zijn leerlingen en tot Petrus, dat hij jullie vooruit vaart naar Galilea. Daar zullen jullie hem zien, zoals Hij sprak tot jullie.

8. En weggekomen vluchten zij* vandaan van de gedachtenisplaats; want hen hield vast rilling* en buiten zichzelf staan*, en aan niemand spraken zij iets: want zij hadden ontzag.¹⁴²

*Gr. phugoo = Hebr. NuWS

*Gr. tremoo = Hebr. RóNgàD

*Gr. ekstasis

[9. En opgestaan* vroeg op de eerste van de sabbathweek kwam hij eerst tevoorschijn voor Maria Magdalena, vandaan van wie hij had uitgeworpen zeven demonen.

*Gr. anistèmi = Hebr. QuWM

zie Joh.20:11-18

10. Zij, heengegaan, boodschapte aan wie samen met hem geschiedden, die treuren en wenen.

11. En zij, gehoord hebbend dat hij leeft en aanschouwd was door haar, vertrouwden niet.

12. En na deze (dingen) werd hij aan een tweetal, die omschreden, tevoorschijn gebracht in een andere gedaante* terwijl zij heengaan naar een veld;

zie Luc.24:13-35

*Gr. morphè

13. en zij, weggekomen, boodschapten aan de overigen;

¹⁴² Hier eindigt de tekst van Marcus in het oudste bekende handschrift oorspronkelijk. In latere handschriften zijn er passages aan toegevoegd, die duidelijk ontleend zijn aan een van de andere evangeliën. Er zijn onderzoekers die van mening zijn, dat ook Marc.16:1-8 een latere toevoeging is. Dat zou betekenen, dat Marcus zijn evangelie laat eindigen met de graflegging. Daarom wordt dit evangelie ook wel een 'exodus'-evangelie genoemd. Marcus vertelt, na een zeer beknopte inleiding, eigenlijk alleen over het (weg-)gaan van Jezus in het land en uit het land, uit deze wereld(geschiedenis). Marcus heeft misschien een christelijke 'hagadah' willen schrijven, de verhalenreeks uit Ex 12 –15, die de Joodse gemeenschap elkaar jaarlijks vertelt en samen viert op de avond van Pesach. Net zoals de Joodse gemeenschap dit verhaal alleen viert, wanneer zij leven en bevrijd zijn, zo kan de messiaanse gemeenschap dit verhaal alleen vertellen, omdat Jezus is opgestaan en zijn opstanding hen tezamen brengt en hen samen houdt. De toegevoegde opstandingsverhalen bevestigen juist dit aspect.

en ook hen vertrouwden zij niet.
14.Later werd hij aan de elf die aanlagen tevoorschijn gebracht, en hij hoonde* hun wantrouwen en hartstijfheid*, omdat zij hen, die aanschouwd hadden hem tot opstandig gebracht, niet vertrouwden.¹⁴³

zie Luc.24:36-49; Jh.20:19-23,
zie I Cor.15:5; Mat.28:16

*Gr.oneidizoo = Hebr. CháRàPh

*Gr.sklèros = Hebr.QáShàH

15.En hij sprak tot hen: heengaande in de ordentelijkheid* verkondigt al-af de goednieuwsboodschap* aan al-af de schepping.

*Gr.kosmos

*Gr.euangngelion = hebr. BáShàR

16.Wie vertrouwd heeft en ondergedompeld* werd, zal bevrijd worden, maar wie niet vertrouwt, zal veroordeeld worden.

*Gr.baptizoo = Hebr. TháBàL

17.Kentekenen*¹⁴⁴ (als)deze zullen wie vertrouwen volgen; zij zullen in mijn naam demonen uitwerpen en praten in nieuwe tongen,

*Gr.sèmeion = Hebr. AóWT

18.slangen pakken zij op en indien zij iets dat doet sterven zouden drinken, zeker niet zou het hen schade doen, op amechtigen zullen zij de handen stellen en zij zullen 't prachtig hebben.

19.De machtiger [Jezus] nu na gepraat te hebben tot hen werd opgenomen naar de hemel¹⁴⁵ en zat ter rechter van God¹⁴⁶.

zie Luc.24:3, 50-53; Hnd.1:4-14

20.En zij weggekomen, verkondigden overal, terwijl de machtiger meewerkt en de inbreng zeker maakt door de daarop volgende kentekenen.]

[[En alwat als boodschap meegegeven

¹⁴³ In sommige latere handschriften is hier een passage tussen gevoegd, waarin eveneens gebeurtenissen uit de vroegste tijd van de kerk worden samengevat. Hier volgt de vertaling: "En zij namen het sprekend op (Gr.apologia)zeggend, dat deze wereltijd(Gr.aioon, Hebr. NgóLóM) van ontwrichting (Gr.anomia = Hebr, NgáWóN) en van wantrouwen door de lasteraar (Gr.Satan) geschiedt, die niet toelaat, dat door onreine beluchters de waarachtigheid van God wordt aangenomen in kracht.Daarom onthul jouw gerechtigheid reeds nu, zeiden deze tot Christus, en Chrisatus zei tot hen,volgemaakt werd de grens van de jaren van de bevoegdheid van Satan, maar lijfna zijn andere erge (dingen). En om hen, die verwaarden werd ik overgeleverd aan het sterven, opdat zij terug zouden keren tot de waarachtigheid en niet meer verwaarden, opdat zij de beluchtende en onverderfelijke dunkzwaarte van de gerechtigheid tot wettig aandeel zouden krijgen.(Gr.doxa, Hebr. KáBóWD).

¹⁴⁴ Hier lijken meerdere verhalen uit het boek Handelingen te worden samengevat: Hand.8:7; 16:18; 19:6; 28:3-6,8.

¹⁴⁵ Deze woorden vinden we ook in de Griekse vertaling van de LXX in II Kon.2:11, waar de ten hemel opneming van de profeet Elia verteld wordt.

¹⁴⁶ Deze woorden vinden we ook in de Griekse vertaling van Ps.110:1.

was boodschappen zij aan wie rond Petrus waren.

Na deze (dingen) heeft ook Jezus zelf vanaf de opstijging tot de omklleding uitgezonden door hen de heilige en onverderfelijke verkondiging van wereldlange bevrijding.]]¹⁴⁷

(laatste correctie mei 2021)

¹⁴⁷ Ook dit is een toegevoegd slot, dat de ontwikkelingen in de vroege kerk laat horen, waarin de opdracht van de opgestane Jezus nog als direct van hem afkomstig worden ervaren. Ook in deze toevoegingen zijn weer later nog allerlei woorden tussengevoegd. Dat dit zo kon gaan, is een aanwijzing voor het open slot van het oorspronkelijke evangelie van Marcus.